

În pagina 3:

CUM SE FABRICĂ UN PARTID

• Comparați și reflectați •

ANUL II • NR. 20 (70) • 24 MAI 1991

Ilustrăm ediția cu reproduceri din expoziția organizată de Amnesty International în Capitală

UN AN DE ABSENȚĂ

Nu țin să forțez cu orice preț paradoxul, dar dacă m-ar întreba cineva ce mă șochează cel mai mult, astăzi, în România, aș răspunde fără să ezit: inexistența. După o afirmare prin negarea negației, după oucidere a morții prin sacrificiu a urmat negația pur și simplu, anularea, neutralizarea. Nimicul. Ștergerea. Pentru a se face remarcată, mediocritatea a avut nevoie de socul unei revoluții, de o istorie monumentală pe care să-și cațere dimensiunile ca și nule. De aici, dintre noi, de la nivelul din care numai fapta te salvează, nimeni nu ar fi băgat-o în seamă. Iar mediocritatea aceasta a puterii și-a confirmat sub-dimensiunile într-un întreg an care, iată, a trecut.

Nu aș fi vrut să vorbesc de ziua de 20 mai 1990, de acest gol din calendar, dacă data aceasta nu ar fi atât de intens folosită pentru a lua locul altor date, intervalului 16-22 decembrie 1989. 20 mai a constituit o cădere în obisul României profunde, ocazia unei nebănuite autocunoașteri. După înălțare, prăbușirea. La un an, 20 mai - această dată uzurpatoare dintr-o istorie cu înlocuitori - nu mai e nici ea ce a fost, arătându-și abia acum nuliitatea îmbrăcată în fol de trandafir: o sărbătoare goală, calpă, o contra-sărbătoare, în care președintele fuge cu o întârziere de peste un an la Tîrgu Mureș, între o convenție a P.U.N.R. și un congres al U.D.M.R., ascunzându-se de un București al fostelor victorii. Unde sînt piete pline și isterizate de mai an? Sînt tot pline, dar la apelul opoziției - P.N.Ț.-c.d. și A.C. -, căreia aproape că nu-i vine să creadă că terenul e ca și părăsit, că sînt așteptați să arate că ceva, totuși, este în țara asta, că mai poate fi. Departe, o petrecere în curte nu mai poate aduce nimănui aminte - cu toate eforturile televiziunii - că puterea consfințită prin victoria de acum un an ar mai exista. De fapt, e clar pentru toată lumea: puterea se ascunde, pregătindu-se, poate, să se întoarcă în colțoane, pe fundul dublu al sertarului istoriei, de acolo de unde leșiseră acești politicieni de buzunar pe care numai magia revoluției i-a făcut să pară a fi.

Cel mai potrivit conținut pentru cupa goală a zilei de 20 mai îl constituie, cred eu, evenimentele singeroase dintr-un județ din sudul Capitalei. După un an de învrăjbi și manevre menite a rupe, a despărți, a provoca, fapte precum cele din zona Bolintin se înscriu de la sine în contul puterii actuale. Căci, nelăsînd nimic altceva să fie, temîndu-se fobice de tot ce ar putea fi - indiciu sigur al nonexistenței proprii -, puterea este, în România de azi, singura care vrea să fie văzută. Astfel, ea se oferă pe sine ca model aproape în exclusivitate. Și iată cum violența „de jos” corespunde firesc violenței „de sus”. Un adevărat model se impune fără a interveni, aceasta putînd fi chiar o definiție a puterii publice: ceea ce reușește să se impună de la sine, fără a mai avea nevoie să dispună. Or, modelul oferit de puterea actuală este unul al „deșteptăciunii”, șmecheriei, descurcărelii, un miticism paradigmatic ce nu ezită, s-a văzut, să alunece în crimă. Ce-și poate spune un om simplu cînd vede că virtuțile sînt contestate și acuzate în numele unor legi aproape nescrișe, de bun simț, fundamentale, și că reușesc, suveran, să se sustragă? Împins de realitățile nevoii, ale mixeriei, omul de rînd va găsi în acest minus-model un reazam, un alibi moral care nici măcar nu are nevoie să fie conștientizat. Cine e, deci, vinovatul? Între un astfel de „fruct” și „rădăcinile” lui, degeaba încearcă „tulpina” să se mențină dreaptă, ca o coloană vertebrală a unui trup în disoluție.

Marea inexistență este la noi însăși legea, în sens strict juridic și în sens moral. Corpul de legi este neviabil pentru că e asimetric, dezechilibrat de legi ultra necesare și așteptate care lipsesc, pe de o parte, și de legi abuzive, discreționare, hipertriole care se tot profilează amenințător, de cealaltă parte.

Legată de absența legii este absența bărbatilor politici care ar trebui s-o facă să existe și să funcționeze. În România nu se face, azi, politică. Prin comportamentul ei isteric, capricios, resentimentar, ba rîzînd cu gura pînă la urechi, ba scuipînd în sin și țesînd la nesfîrșit intrigi, menite a ține loc de țesătură a realității, din aproape în aproape, pas cu pas, puterea este exclusiv una - a forței exprimate, a violenței. În locul principiului masculin matur, echilibrat, o putere feminină, de o feminitate, însă, deturnată, malignă, de mamă vitregă, comportîndu-se ca și cum s-ar afla în opoziție, dar nu politică ci față de realitatea ca atare.

Ne aflăm în intervalul crimei: 20 mai - 15 iunie. Un 20 mai care a vrut să ia locul lui 22 decembrie, mascînd această dată în ceea ce nu e. În toila absenței, „puterea”, dacă nu conștiința fiecărui, ne invită să fim. Jocul politic nu a început încă. N-ar fi avut cu cine.

BOGDAN GHIU

„Există ceva mai rău
decît un suflet pervers:
este sufletul care s-a
obișnuit cu toate”

CHARLES PÉGUY

Opoziția din cele două Camere și opinia publică avizată au cerut insistent Parlamentului să amendeze prevederile nedemocratice din proiectul Constituției și să nu accepte proiectul de lege privind siguranța națională a României. Sentimentul că atitea energii s-au risipit în zadar a devenit acum suveran. Constituanta și-a încheiat prima etapă a misiunii sale adoptând Tezele pentru elaborarea Constituției, într-o formă inacceptabilă. Să amintim doar tezele privitoare la Consiliul Suprem de Apărare a țării, la senatorii de drept, pe cele care acordă puteri prea largi președintelui, teza care interzice minorităților naționale să se constituie într-un partid și, în fine, mult și în van dezbătutul Consiliu constituțional. Ce este acest Consiliu? Un organism care verifică dacă o lege este constituțională, dar care are puteri mult mai largi decât ne gândim că Parlamentul trebuie să-i ceară avizul în cazul în care ar dori să suspende pe seful statului. Aspectul major al problemei este că această instituție, care nu se regăsește în întregime (ca formă și funcționalitate) în legislația nici unei țări din lume, nu se încadrează în schema clasică a celor trei puteri ale statului. Este un truzim că funcționarea democratică a unui stat presupune trei autorități separate, care, spre a evita un dezechilibru cu o înclinație totalitară, se verifică reciproc. Controlul constituționalității legilor se acordă de aceea puterii judecătorești, care exercită în felul acesta un control eficient asupra legislativului. Or, în Tezele pentru Constituție, acest consiliu este complet independent deoarece nu se subordonează nimănui, iar deciziile sale sînt irevocabile.

In cursul dezbaterilor de marți, 14 mai,

d-l senator Mihai Ruva a avut o intervenție precisă și limpede, dar care a rămas să intre într-o antologie a discursurilor inutile. Singura scuză pe care ar putea-o invoca Comisia de redactare este aceea că s-a imitat modelul francez. Dar, așa cum arăta d-l Ruva, în legislația franceză, Consiliul constituțional verifică dacă legile sînt constituționale numai pînă în momen-

ne putem însă bucura, căci procedul uzurpă practic puterea legislativă. Joi a intrat în discuție și la Adunarea Deputaților proiectul de Lege privind Siguranța națională. În cazul acestuia din urmă, vicile procedurale ar fi trebuit să determine, de mult, returnarea ei la comisie. Prima variantă este înregistrată în 3 decembrie 1990 și este trimisă cu adresa din

evoluției structurilor de putere din statele democratice occidentale în perioada postbelică o constituie dezvoltarea serviciilor de informații la un nivel fără precedent. Răsfoind materialul, deputații pot afla cu de amănunt și de bine pusă la punct este organizarea C.I.A., F.B.I., D.I.A., Mossad sau D.G.S.N. (Franța) și mai ales ce spectru larg de atribuții le revin. Intenția celor care au alcătuit documentarul este de presiune psihologică, întrucît, cumulara și aglomerarea altor „securități” pe cîteva pagini e de natură să nască în cititor senzația că sîntem înm. presați de imense armate de spioni, față de care e necesar să dezvoltăm și noi organisme similare. Comparațiile care se însinuează sînt aberante, căci nu putem pune laolaltă obiectivele unei mari puteri cu cele ale statelor mici. Și mai există aici o viclenie: pe patru pagini se enumeră serviciile de informații și contrainformații din toată lumea, dar se trece sub totală tăcere K.G.B.-ul.

Joi, 17 mai, s-a prezentat la Camera d-l Virgil Măgureanu însuși și s-a străduit să dea impresia că este animat de cele mai democratice intenții. De regulă, argumentația justificativă o susține inițiatorul legii, dar pentru că domnia Timofte, Fintescu sau Plăcică Vidovici ar fi reușit să stîrnească mai degrabă împotriva a apărut directorul S.R.I. în persoană și a lansat un foarte abil captatio benevolentiae. S-a arătat dispus să subordoneze S.R.I.-ul întregului Parlament și aproape că l-a multumit d-lui Claudiu Iordache pentru binecunoscuta moțiune. Iar Camera s-a lăsat cucerită și a aplaudat. E un motiv în plus să ne temem.

HORAȚIU PEPINE

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ SĂ NU UITĂM NICICÎND ...K.G.B.-UL!

tul promulgării lor. După promulgarea legilor acest drept revine Curții de Casație. A fost inspirată, în acest context, citarea aforismului lui Blaga: „imitațiile evidențiază defectele mai ascunse ale modelului întocmai ca niște sticle măritoare”.

Avem informații însă că Tezele nu s-au întors la comisie așa cum au fost votate. Pe traseu s-au mai operat modificări, pe care le-am apreciat ca benefice, dacă am putea tolera vicul de formă. Se pare că unele dintre Tezele mult contestate, dar votate de majoritatea orăbă și mindră de propria ignoranță, au fost deja eliminate. Nu

6 decembrie Comisiei pentru Drepturile Omului. Comisia trimite observațiile sale vizitatorilor, dar ulterior, apare un nou proiect — 12 martie — care pretinde că are avizarea Comisiei pentru Drepturile Omului. Avizul (cu observațiile de rigoare) se dăduse însă doar pentru prima variantă. Apare în fine a treia variantă (12 aprilie) care ocolește comisiile în același fel. În ciuda celor mai flagrante încălcări ale regulamentului, proiectul de Lege intră totuși în discuția Camerei și este însoțit de un așa-numit „Documentar” menit să demonstreze deputaților că: „una din trăsăturile caracteristice ale

OASPEȚI FRANCEZI

Anticipînd deschiderea Facultății de Științe Umane și Sociale în limba franceză din cadrul Universității din București, între 20 mai și 7 iunie a.c. patru personalități ale culturii franceze contemporane vor fi prezente la București, urmînd a prezenta o serie de conferințe și a se întîlni cu publicul interesat.

Astfel, istoricul Jean-Pierre AZEMA s-a întîlnit, luni, 20 mai, cu membrii Grupului pentru Dialog Social și a conferențiat marți, 21 mai, la Institutul Francez pe tema: „Franzeii și francuzoacele în Franța ocupată, 1940—1944.” (Cronica acestor manifestări în numărul de săptămîna viitoare al revistei noastre.) Jean-Pierre AZEMA a mai conferențiat și la Timișoara (Joi, 23 mai) și Cluj (vineri, 24 mai).

Istoricul Francois FURET va fi prezent marți, 20 mai, orele 11.00, la Institutul de Studii Sud-Est Europene și va conferențiază despre Problemele de interpretare ale Revoluției Franceze, miercuri, 29 mai, orele 18.30, la Institutul Francez, urmînd să se întîlnească cu membrii G.D.S. luni, 27 mai, orele 17.00, fiind de asemenea provăzută și o întîlnire cu studenții bucureșteni, luni, 27 mai, orele 19.00, la subsolul barului-restaurant Caru cu bere. Francois FURET va ține conferințe și la Timișoara (Joi,

30 mai) și Iași (vineri, 31 mai).

Filosoful André COMTE-SPONVILLE se va întîlni cu membrii G.D.S. luni, 27 mai, orele 17.00, iar în cursul aceluiași seri la orele 19.00, împreună cu Fr. FURET, va „cobori” în mili-localul studenților, la subsolul restaurantului Caru cu bere. Va prezenta, marți, 28 mai, orele 18.30, la Institutul Francez, o conferință cu tema La Philosophie, désespérément, și miercuri 29 mai, orele 10.00 la Facultatea de Filosofie, o altă conferință despre fericiere.

În sfîrșit, Hervé HAMON, editor și jurnalist, autor al unor lucrări de răsunset despre „mai ’68” și „intelocrații”, va participa la dezbateri asupra reformei învățămîntului și mișcărilor întretine, luni, 3 iunie, orele 17.00, cu membrii G.D.S. despre mediile intelectuale franceze, și în aceeași seară, la orele 19.00, la Caru cu bere, va vorbi despre mișcările studențești. Tot de această din urmă temă va conferențiază miercuri, 5 iunie, orele 10.00, la Facultatea de Filosofie. Marți, 4 iunie, orele 10.00 la Universitate, dl. Hervé HAMON va vorbi despre reformele universității, urmînd ca joi, 6 iunie, să prezinte o conferință despre mișcările studențești și la Timișoara.

Aceste conferințe și întîlniri

sînt organizate de Serviciul Cultural al ambasadei Franței la București și de Ministerul Francez al Afacerilor Externe, în colaborare cu Institutul Francez din București, Facultatea de Limbi Străine, Facultatea de Fi-

losofie, Facultatea de Istorie, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Grupul pentru Dialog Social, editurile Humanitas, Univers și Babel, revistele „22”, „România literară”, „Contra-punct” și „Secolul 20” etc.

Revista noastră va încerca să redea, pe scurt, așa cum a mai făcut-o „comerțul de idei” ce va avea loc cu aceste prilejuri, prezentînd, tot pe scurt, portretele intelectuale ale oaspeților francezi. (B.G.)

DECLARAȚIE

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll” privește cu îngrijorare crescîndă faptul că-n ultimele luni au fost semnalate, în repetate rînduri, măsuri abuzive îndreptate împotriva opoziției democratice cit și atacuri, asemănătoare cu pogromuri, asupra unor cartiere ale romilor.

În afară de faptul că mulți oponanți au fost agresați de către „securoșeni” în plină stradă, acum se întîleşc și măsurile administrative îndreptate împotriva unor critici ai guvernului și ai președintelui.

Ultimul caz de acest gen este cel al cofondatoarei „Ligii Pro Europa” din Tîrgu Mureș, d-na Smaranda Enache, membră a consiliului director al grupării extraparlamentare „Alianța Civică”, demisă pe baza unei decizii județene din postul de directoare a teatrului de păpuși „Ariel” din Tîrg Mureș. Comisia de examinare subordonată Ministerului Culturii, care a verificat competența profesională a d-nei Enache, a luat hotărîrea de mai sus, fără să fi fost vreodată la teatru respectiv și fără să fi purtat vreo discuție cu membrii ansamblului artistic. Într-o contestație, d-na Enache arată că

„Decizia” amintită se înscrie într-o serie de „persecuții politice” la care e supusă de anul trecut cînd i s-a interzis printr-o hotărîre judecătorească candidatură la alegerile din mai 1990, continuînd cu o susținută campanie de defălmare în presa partidului de guvernîmint, Frontul Salvării Naționale, și-n cea a extremei drepte, a „Vetrei Românești”.

Împotriva demiterii d-nei Enache, decisa de către Inspectoratul Județean de cultură, s-au pronunțat 41 din cei 52 de angajați ai teatrului care au adresat prefectului de Tîrg Mureș o scrisoare în care i se reproșează „comisiei de examinare” necunoașterea „prieală și superficialitate”. Semnatarii scrisorii cer reincadrarea Smarandei Enache ca directoare.

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll” susține această cerere, deoarece acest caz dovedește din nou că procesul democratizării este vizibil frînat în România, persoane incomedo sînt marginalizate prin măsuri administrative, ca-n trecut.

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll”

OCHIUL DE LEMN

CAR CU BOI

Simbătă seara, timp de o oră, am putut admira la televizor, fără ca nimic să ne deranjeze, un binecunoscut, de toți românii, tablou al pictorului național, Nicolae Grigorescu. Ce bine că nu a căzut și el pradă flăcărilor, ce bine că nu a fost împușcat, și ce bine că și-a găsit refugiu în pacea și tihna palatului Cotroceni. Cîț se mai zăturase, și el, de odiosul dictator! Tăranului ăstuia supus nu îi mai lipsește decît Repele, încolo culorile pastelate, tinzînd tot mai spre alb, sînt la locul lor. Tăranul e pe drum, drumul e și azi, probabil, la fel de desfundat dar și de frumos colorat, boii cu fost de mult rechiziționați, iar tăranul trebuie de-acum să fi ajuns: e gomer la oraș, a uitat de boi și de car, iar altceva nu i s-a oferit spre lavărare, a fost bun ca număr, nici un vot nu trebuie neglijat. Stă, sedumeri, la coadă la pine, își numără mărungișul tot mai strălucitor din buzunar. Visează, uneori, scurți, pămîntul. Un drum de țară care trece, bînd, pe lîngă noi, duclîndu-se, pieziș, din perspectiva privitorului, undeva în urma noastră, spre o eternitate în care nu ne mai vine să eredem, care nu se vede. Sîntem mereu pe marginea acestui drum, al nostru.

Dedesubt, trei personaje minuscule, trei bărbai parcă pictați de ei înșiși. Repetă vorbe, fîmîndu-se stîngaci pe scaunele sculptate, de care se simt în mod evident străini, stingheriși. Și pare că numai tabloul, cu pacea lui aparentă, îi mai poate ține laolaltă, îi mai rabdă. Dar ei nici nu știu că tabloul la care stau cu spatele îi privește, iar carul cu boi tot vine spre ei, neștiînd dacă trebuie să-i ocolească sau nu.

BOGDAN GHIU

PENTRU CITITORII REVISTEI „22”

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” trimițînd pe adresa redacției — D. C. Tudor, Calea Victoriei 120, sector 1, București, un C.E.C. (money order) în contul 47.218.1600030 — B.C.B. sector 1, str. Londra nr. 10.

Plata se face în dolari S.U.A. ori în echivalentul oricărei alte monede convertibile la cursul oficial:

— zona europeană 52 \$ anual;
— zona americană și australiană 62 \$ anual.

Expedierea revistei se face de către redacție.

În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Cititorii sînt rugați să îndice adresa la care urmează să primească abonamentul. Abonamentele se pot face și de către instituții sau fundații publice.

T. V. 5 EUROPE

Începînd de luna trecută, locuitorii Capitalei și din împrejurimile acestora au posibilitatea de a recepționa fără antenă parabolică emisiunile canalului TV 5 EUROPE. Începînd cu 13 mai, acesta emite între orele 9,00—13,00 și 17,00—2,00.

TV 5 EUROPE este un canal francofon ce selectează cele mai bune emisiuni ale diferitelor canale din Franța, Belgia, Elveția și Canada.

El poate fi recepționat pe canalul 25, necesitînd, prin urmare, o antenă UHF, aceeași care permite recepționarea posturilor bulgare, ce va trebui însă orientată spre Institutul Politehnic, unde se află emițătorul.

Grila de programe, foarte variată, este axată pe patru priorități: informație, documente, muzică, spectacole.

În prezent, TV 5 EUROPE este recepționat în 20 de milioane de cămine din 40 de țări.

În numerele viitoare ale revistei noastre vom încerca să vă oferim, selectiv, repere din programul canalului TV 5 EUROPE. (B.G.)

ERATĂ

● Dintr-o regretabilă greșeală, articolul „Decepții, frustrări, proteste”, din nr. 17 (87), 3 mai 1991, aparținînd domnului IOAN CEZAR CORĂCI, a apărut sub semnătura redactorului revistei noastre, SORIN FAUR. Facem pe această cale cuvenita rectificare.

ANDREI PIPPIDI CUM SE FABRICĂ UN PARTID

UN COMUNICAT TRIUMFĂTOR ca după o bătălie câștigată, pe urmă o serie de interviuri, dintre care unul transmis la B.B.C. în ziua de 17 mai, anunță întemeierea partidului „România Mare”. Redactorul-șef al revistei cu același nume s-a pus în fruntea unui comitet național de inițiativă cu intenția declarată de a salva țara. Se pune întrebarea: cine va salva România de salvătorii ce se îmbulzesc, înăbușind-o cu dragostea lor lacomă? Dacă ne amintim bine, în octombrie trecut, Corneliu Vadim Tudor afirma: „nu as accepta să intru în politică. Eu doresc să rămân un simplu cetățean... Vreau să rămân la uneltele mele de scris” (Cătăvenca, I, 30, p. 7).

CA DE FIECARE DATA ca se naște un partid nou în această țară, primul lucru de aflat este dacă e vorba numai de niște veleitari nerăbdători să-și facă reclama sau de niște șpanani a căror hărțumă ligănească ascunde forțe primordiale. Chiar dacă n-am fi citit niciodată revista „absolut independentă”, declarația de constituire a noului partid răspunde clar, protestând contra „liderilor improvizați” și vâltându-se că „viața politică este la discreția unor diletanți”. Deci, să vină specialiștii! Chemarea nu se poate a-

dresa decât servitorilor lui Ceaușescu. Aceștia au avut tot timpul să dobindească, în Comitetul Central, în ministere sau în județe, experiența de care ar fi acum nevoie. Nu sînt destul dintr-un ei în actuala structură a puterii? De mai multe ori s-a văzut că sistemul dispensator de privilegii al Frontului nu poate satisface o clientelă atât de numeroasă cît a moștenit-o. Aici se găsește cauza virtuozității indignării pe care o manifestă Cătonii noștri. Ii scormonește foamea milenară, o foame de lup.

EI SPUN: „NOI RESPINGEM DEMAGOGIA”. Drept care, nu există calitate cu care să nu se laude, cum nu există minciună cu care să nu fie gata să-l ispitească pe naivi. Ca un mic Churchill, Vadim Tudor ne făgăduiește „lacrimi, sudoare și sînge”. Ii credem. Principiile pe care se bazează programul Partidului „România Mare” le cunoaștem. Ele sînt întocmai eprinsse și în programul altei formații politice, Partidului Socialist al Muncii. Munca neexistînd în România, s-au concentrat patrioții pe socialism, cu succesul pe care-l constatăm. Un socialism cu fațadă național-cristină. Comparația e instructivă:

P.R.M.:

1. Apărarea cu orice preț a integrității și suveranității statului român, combaterea manevrelor coaliției internaționale care a inițiat și pus în practică scenariile destabilizării și dezmembrării României precum și restituirea demnității poporului român.

2. Trecerea la o economie de piață reală, optimizarea acesteia prin încurajarea și protejarea capitalului românesc autohton, lupta împotriva inflației galopante, a instrăinării avuții poporului român, asigurarea pentru toți cetățenii a unui nivel de trai demn.

3. Promovarea în întregul sistem de învățămînt a unor principii și norme bazate pe tradițiile școlii românești, creșterea importanței și valorii învățătorilor, profesorilor, medicilor... afirmarea deplină a cercetării tehnice și științifice, participarea fără restricții la circuitul mondial de valori.

6. Înfăptuirea unei adevărate concordii naționale în conformitate cu valorile creștinismului.

7. Stabilirea unor alianțe internaționale reciproce avantajoase, care să asigure României locul demn ce i se cuvine în Europa și în lume, în condițiile respectării totale a idealurilor noastre de independență, integritate și Suveranitate.

P.S.M.:

„Acum, cînd... forțe centrifuge, extreme, antidemocratice, manipulate și din exterior, alimentează psihoza incertitudinii, încită la confruntări, provoacă dezbinări, pun la cale conflicte întoretice, formulează revendicări insolubile, renașc izele separatiste, cu pretenții teritoriale revanșarde, ce pun în pericol suveranitatea și integritatea României... datorită sacra a tuturor celor care își simt inima și cugetul organic și definitiv legate de idealurile mișcării socialiste este aceea de a se uni, a acționa cu întreaga lor putere creatoare pentru salvarea și propășirea patriei.

Neamrînd la concepția potrivit căreia România trebuie, spre a asigura succesul pe termen lung, să facă mari împrumuturi care să ipotecheze țara... P.S.M. își propune frînarea inflației... creșterea nivelului de trai. P.S.M. acționează pentru promovarea modelului economiei sociale de piață.

P.S.M. acordă creației științifice românești o importanță cardinală... P.S.M. acordă o deosebită însemnătate învățămîntului... pe temerurile prestigioasei noastre tradiții, pe baze științifice, umaniste înalțate... va promova o reală competiție a valorilor... va căuta să asigure condiții din ce în ce mai bune schimbului internațional de valori științifice... va acorda cea mai mare atenție prezentei intelectualității în rîndurile sale.

P.S.M. va milita pentru a înfăptui în România de azi o reconciliere istorică adevărată și durabilă... pe fundalul celui mai larg consens național. Între călătoria de membru al P.S.M. și credința religioasă nu există o incompatibilitate.

P.S.M. se va preocupa de menținerea și extinderea raporturilor economice reciproce avantajoase... pentru integrarea deplină a României în circuitul universal de valori culturale, artistice și științifice, pentru sporirea prestatelor sale internaționale... Vom vogăia cu România să-și mențină prestigiul și demnitatea cuvenite... în apărarea libertății, independenței, suveranității și integrității României.

PASAJUL PRECEDENT A FOST REALIZAT conform tehnicii colajului, al cărei descoperitor în literatura română este Eugen Barbu. De ce am repetat aici aceste palavre? Pentru a justifica prezișunea: că noul partid nu va opera prea departe de zona de acțiune a fostului partid comunist.

IN ACELAȘI TIMP, AFINITĂȚI PROFUNDE și interese comune vor apropia P.R.M. de P.U.N.R., a cărui convenție extraordinară va saluta negreșit apariția acestui satelit. Actul constitutiv din care am citat se referă la „românii din toate etniile conlocuitori”, lăgăduind prin urmare dreptul fiecăreia dintre acestea de a-și da numele adevărat, propriu. Acțiunea revistei de a denunța săptămînal „terorismul unguresc” este exact ceea ce urmărește „Vatra Românească”.

ȘI MAI RĂSAR ȘI ALȚI ALIAȚI: în primul rînd, cel din redacțiile d-lui Drăgan, „Nașunea” și „Europa”. Aceștia și organizează campania lor de calomniere sistematică, de incitare fășișă la ura rasială (seriatul despre Talmud din „Europa” se inspiră din sursele clasice ale antisemitismului), de stîrnire a isteriei șovine. Oamenii care semnează sînt aceiași, ca și țintele bombardate. Numai vocabularul e de o grosolanie mai biblică, neputincioasă în comparație cu formidabila revărsare de gunoaie din „România Mare”.

ACEȘTIA FIIND „TOVARĂȘII” înhăitați, împreună, trebuie să recunoaștem și direcțiile în care acționează. Una este campania demagogică menită să amuțească muncitorii împotriva intelectualilor. Astfel, „România Mare” continuă o tactică ale cărei rezultate s-au putut admira în ianuarie, februarie și iunie 1990. Declarațiile egalitariste, apelurile la „muncitori, țărani și intelectuali” (în această ordine, ca în documentele P.C.R.) se împacă în această doctrină ipocrită cu încercarea de a ademeni învățătoarii, profesorii și medicii, adică relele de propagandă. Pe de altă parte, practicînd terorismul psihologic, cultivînd în mod deliberat stilul cel mai violent și mai vulgar, „România Mare” își propune să-și descurajeze adversarii și, totodată, să stîrnească agresivitatea primitivilor. E o tactică de dispreț pentru cuvînt și bunul simț pe care nimeni n-ar trebui s-o imite în încercarea de a atrage aceeași categorie de cititori, potențial revoluționari.

DAR „ROMÂNIA MARE” NU VREA O REVOLUȚIE, ci o lovitură de stat. Cum o arată cel mai recent exemplu din istoria noastră, o lovitură de stat se dă cu Securitatea și cu Armata. Pentru Barbu și Vadim Tudor, Securitatea e și mamă și iubită, Armata i se oferă soluția dictaturii militare sau măcar, pentru doi-trei ani, militarizarea strășnică a economiei. După logica cea mai simplă, diferul român e sensibil la ordine, disciplină și patriotism. Cum poate el să reacționeze cînd l-se repetă pe toate bucurile că țara se duce de ripă din cauza unor anarhiști și că hotarele sînt amenințate de uneltiri infernale? De aceea se tovesc un trecut de „cîteva milenii”, de parcă românii ar fi fost și triburile din paleolitic. De aceea, generalii țîn o rubrică

permanență în „România Mare”. De aceea a început și idealizarea lui Antonescu, deloc inocentă (pentru o simetrie lămuritoare, e bine să se știe că și în Franța există o Asociație pentru apărarea memoriei mareșalului Pétain). Ca reconcilierea istorică a supravieșitorilor vindictivi să fie deplină, se vîntură și lozinci legionare, îndrăgite din tinerețe de EC, Drăgan. Cînd fondatorii Partidului România Mare proocesc că „soarele dreptății, al belșugului și al mîndriei de a fi român va străluci odată și peste această binecuvîntată țară”, nu vă aduceți aminte de „România mîndră ca soarele sfînt de pe cer” pe care o vesteau camarazii Căpitanului?

VADIM TUDOR N-A EVOLUAT CI-TUȘI DE PUTIN din vremea cînd scria, copleșit de emoție: „Partid triumfător, eu cred în tine, în centrul lumii mele gravitezi” (sic) „Acesta-s eu, sînt plîsmuțit așa, să am doar o idee tutelară pe care-n veci n-o voi putea trăda”.

PE ATUNCI, PARTIDUL ADORAT de omul unei singure idei era Partidul Comunist Român. Acum, s-a înlocuit firma veche, compromisă, cu trei noi — P.S.M., P.U.N.R., P.R.M. — ca să cîștige popularitate, iar pretenția de a fi „urmașii Partidei Naționale care, timp de mai bine de un veac, a lucrat la edificarea țării” este cea mai nerușinată obrăznicie pe care mi-a fost dat s-o aud. În primul rînd, haimanalele de mahala, acela erau boieri. Cum o să înțeleagă Eugen Barbu, care și-a bătut joc de ei și i-a spîrcat în fei și chip în „Principele, ce gînduri se depănușau între timpurile acoperite de un greu isle” ale lui Dinicu Golescu, de pildă? Păi, el ar fi pus să vă bată la scară ca pe robi. Prietenii ai țăranilor, pe care i-ar fi dorit încălțați și cititori de „gazeturi” ca în Elveția, acei înalțași luminași și sioceri în dragostea lor de țară nu erau totuși așa de democrați ca să îngăduie oricărui măscărici să-și scuipe spre ei ocară.

IN CONTEXTUL POLITIC ACTUAL, diversiunea naționalistă și polemicile pe care le-a declanșat numai în scop publicitar înseamnă o încercare de revanșă a celor mai detestabile forțe care au colaborat cu Ceaușescu. De extremă stîngă, în sensul că au fost și sînt comuniști. De extremă dreapță, prin vocabularul și prin metodele lor. Aidoma monstruoasei dictaturi tare s-a năruit în decembrie 1989. Dar, între usurpatorii puterii și conspiratorii din această opoziție care rîvnesc să le ia locul, alternativa nu e insolubilă.

TREBUIE NUMAI CA, în cealaltă opoziție, oamenii de bună credință să nu se lase intimidăți sau amăgiți. Și mai trebuie ca ei să înțeleagă că individualismul caracteristic românilor este mai dăunător ca oricînd. Războaiele nu se cîștigă cu dușii, ci cu regimente. În ziua de azi, șifilele, concentrarea asupra buricului propriu, refugiu — perfect legitim — în lumea sfîntă a cărților, tot altelea reacții personale în anii trecuți, închid fereastra nădejdi că mîine vom avea țara pentru care ne-am născut.

O nouă apariție editorială

• A apărut „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, publicație nouă, cu apariție trimestrială, sub egida Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice. Cuprinde informări referitoare la activitatea Comisiei, starea monumentelor istorice, șantierete de restaurare, activitatea științifică din domeniu, legislația privind monumentele, prezentarea lucrărilor și expozițiilor de specialitate, informații diverse.

O scrisoare

Domnule redactor,

Înainte de 1963 gîndeam, conform învățămîntului politic, că americanii (cu aparatul electronic nu mai bună decît aparatul electronic al sovieticilor, dar și-o lustrulesc mai bine pe dințară și o umbalenză frumos. Am văzut și lucrat apoi (1963) cu stații seismice S.I.E. frumoase, compacte, perfect asamblate, dispuse pe camioane Ford climatizate, puțin cam scumpe, care s-au dovedit mai fiabile, mai productive și cu rezultate net superioare stațiilor seismice sovietice mai ieftine SS-26. (Rezervele de țitel au crescut brusc în Platforma Moesică odată cu utilizarea acestor tipuri de stații și a aparatului anexe). Am înțeles atunci că sub un ambalaj frumos se ascunde și un fond tehnologic de înaltă rigurozitate și clasă și m-am mirat, dar am reținut pe viață ce trebuie cumpărat.

Am trecut după 1989 pe lângă sute de grămcozi de ziare și reviste și, conform automatismelor gîndirii mele, cumpăram unele din ele cit mai departe de „scinte”. Dar 22 nu era printre ele, deși mă atrăgea. După multe luni am cumpărat totuși

un număr. Apoi l-am cumpărat de cite ori se ivea ocazia în București, sau în provincie.

Profunzimea analizelor ultimelor sondeje de opinie, imperativul elaborării unui program al opoziției, necesitatea determinării și creșterii unui lider (sincer, cinstit, hotărît, îndrăzneț și modest), condamnarea indecentei văduvelor și copilor P.C.R., aprecierea atitudinii românilor de peste Nistru, aprofundarea riscurilor monarhiei, m-au făcut și acum să cîntăresc ce trebuie cumpărat în continuare. M-am hotărît să scriu, că aș dori ca revista pe care o cumpăr să evite necorespondențele din pag. 13 Nr. 18 (88) din 10 mai 1991 din articolul „Țara n-are nevoie de o opoziție zgometoasă, ci de una puternică” pentru că eu doresc să citesc și restul. Deși am unele rețineri asupra unor teme din revista privind modul cum ne privește anumii oameni ai anurilor minorității, eu continui să cumpăr revista.

Cu respect,
IONESCU GEORGE
București

ACENTE

Dan Pavel

● Șantajul politic

Cînd un deputat F.S.N., fie el disident și pe deasupra din Timișoara, introduce în Parlamentul țării o moțiune cu privire la constituirea unei comisii a Camerei Deputaților, care să verifice dosarele de Securitate ale tuturor celor cu funcții din cele trei ramuri ale Puterii de stat, parcă îl se ia o piatră de pe inimă. Iată că, în sfîrșit, Proclamația de la Timișoara începe să-și exercite influența chiar la nivelul puterii ce a ignorat-o. Cu o înfrîngere considerabilă se petrece ceea ce trebuia să se întîmple încă din prima zi a instaurării noii puteri, încă din 22 Decembrie 1989. Numai că, de această dată, proverbul „mai bine mai tîrziu decît niciodată” i-am fi preferat altul: „mai bine la timp decît mai tîrziu”. Dacă verificarea aceasta s-ar fi făcut încă de la început, atunci s-ar fi dezlegat multe mistere, începînd cu teroriștii și terminînd cu mascaradele de procese ale fostei nomenclaturi. Iar multe evenimente tragice nu ar fi avut loc.

Domnul Claudiu Iordache, fost vicepreședinte al Frontului Salvării Naționale, a folosit în moțiunea sa o sintagmă care aruncă o lumină surprinzătoare asupra celor trei puteri în stat: cea de „șantaj politic”. Faptul că un întîm al puterii și un fost lider al formațiunii învingătoare în alegeri se încumetă să folosească un asemenea limbaj, care în presă ar fi atras neîncrederea unor părți ale populației, are o incitantă semnificație politică. Înseamnă că democrația începe să funcționeze. Și funcționează în ciuda faptului că este folosită ca un paravan pentru cei care fac și desfac destinele politice. „Aleșii” noștri din Parlament nu mai reprezintă unanimitatea rezultată din victoria electorală. Dacă li priviți cu atenție, ei nu mai seamănă aproape deloc cu caricaturile de politicieni din C.P.U.N. Nu mai seamănă nici măcar cu ei înșiși din perioada imediat următoare alegerilor. Nu mai seamănă nici chiar între ei. Ce s-a întîmplat?

Cum sînt și ei oameni, parlamentarii s-au lăsat pradă și altor influențe decît celor venite de la „centru”. Ei reprezintă interese diferite, în funcție de județele de unde provin sau unde au fost aleși, ei au avut prilejul să se confrunte cu judecata nemiloasă a presei libere locale și naționale, din care unii au tras învățăminte care se vede că le-au fost utile. Au călătorit prin lume, s-au întîlnit cu delegații parlamentare din alte țări, iar spiritul de imitație și inerția mecanismelor democratice parlamentare, dacă nu cumva chiar propria lor conștiință, i-au determinat pe mulți dintre ei să se schimbe. Pe de altă parte, de cînd „centrul” s-a tot compromis de la alegeri încoace — mai ales prin partea sa executivă, care spre deosebire de cea legislativă, își desfășoară activitatea fără o permanentă critică din interior — tendințele de independență au devenit tot mai clare. Rezistența pe care parlamentarii fesenști au dovedit-o față de ideea fesenștilor din executiv, cum că reprezentanții F.S.N.-ului nu trebuie să voteze împotriva propunerilor de legi ale acestui partid, dovedește un început de maturitate politică.

Asistăm la o luptă de putere. O serie de oameni nu vor să mai respecte vechile legi ale jocului. Cele bazate pe „șantajul politic” asupra oamenilor din executiv, din legislativ și din juridic, șantaje făcute cu dosarele Securității, fie în mod vizibil, prin ziarile „simpatizante” ale S.R.I.-ului, fie în mod invizibil, ceea ce a și determinat recenta moțiune. Acești oameni vor să facă politică în mod cînstit. Iar dacă moțiunea lor va fi votată și se va constitui ocea comisie, care să lucreze în mod cînstit, atunci s-ar putea ca lovitura dată celor care au furat puterea să fie mai dură decît toată activitatea opoziției parlamentare și extraparlamentare.

S-ar putea abia atunci pune bazele unui serviciu de „intelligence”, asemănător celor din democrațiile occidentale și total diferit de serviciile de represivitate de tip kaghgebișt, cum este acest S.R.I., care completează să ne înrobească din nou prin intermediul Legii apărării naționale,

Acești tovarășii sînt orbi și nu văd ce se întîmplă cu omologii lor din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria și fosta Germanie de Est, care sînt judecați și întemnițați după faptă și răsplată. Sau poate că de aceea se și încrîncenează așa, pentru a nu ajunge în situația de acuzați și întemnițați.

N-aș vrea ca aceste rînduri să pară rezultatul unui val spontan de optimism facil, dar cînd vezi asemenea lucruri parcă realitatea nu ți se mai mare la fel de disperată. Și este bine să trecem de faza disperării politice, ba chiar să-l susținem pe promotorii curajului politic. Riscul pe care semnatarul unei asemenea moțiuni și-l asumă este imens. În urma publicării „dosarelor” de Securitate, s-ar putea ca unii dintre ei să cadă. El merită admirația noastră. Se deschide însă posibilitatea ca unele dosare să fie falsificate. Se va încerca în mod sigur compromiterea unora dintre adversarii politici sau ai aliaților incomozi. Adevărul va ieși însă la iveală pînă la urmă. Însă cîștigul va fi incomensurabil. Eliminarea elementelor manipulate prin „șantaj politic” va contribui substanțial la separarea reală a puterii în stat. Ba chiar puterea de stat se va separa de supraputerea ocultă a Securității care este încă un stat în stat. Iar cei aflați în executiv nu vor mai fi marionetele nimănui. Vom avea o putere legislativă epurată de indeterminata parte securitistă sau colaboraționistă. Iar judecătorii și procurorii nu vor mai primi ordine cum să judece și să aplice legea.

Să fie însă clar! Șantajul politic nu va dispărea niciodată. Aceste măsuri vor duce însă la dispariția formelor totalitariste degenerate de șantaj și manipulare politică. Va fi o involuție de la o formă monstruoasă la una „umană” de șantaj. Că, de, va trebui să avem și noi șantajiiștii noștri! Dar șantajiiștii „normali” pot fi combătuți mai ușor. De ei putem chiar să și rîdem, pentru că sînt ridicoli. Așa cum ni l-a înfățișat Caragiale în piesa „O scrisoare pierdută”.

ACENTE

Andreea Pora

● Genunchii opoziției

În zilele imediat următoare revoluției, apariția partidelor istorice a fost percepută ca făcînd parte din miracolul pe care îl trăiam. Cu cît entuziasm au reacționat mass-media, cum se mai umpleau de lacrimi ochii bătrînilor cele „apucaseră” și tinerilor cărora li se „povestise”. Cămpeanu, Coposu, Brătianu, Cuneșcu, nume care atunci au inspirat încredere, care au lărgit orizonturile aspirației către democrație. Da, trebuie să recunoaștem că re-nașterea partidelor istorice a fost inițial primită fără reticență în toate straturile sociale.

Campania de denigrare și dezinformare care a urmat a avut ca efect o schimbare radicală de optică în rîndul aceluia pentru care istoria nu a fost decît un simplu instrument de propagandă comunistă, deprinși, spre rîul lor, a se lăsa manipulați de putere, indiferent de forma în care aceasta apărea. Dar ura născută din ignoranță și rea-credință a fost contrabalansată de o creștere proporțională în rîndul intelectualității și tineretului a încrederii în partidele istorice, dublată de certitudinea că acesta este singurul drum viabil. În momentul de față situația este substanțial schimbată, mulți dintre vechii huliitori înțelegînd greșeala comisă și fiind sufletește dacă nu de partea partidelor istorice, oricum de partea ideii de opoziție pe care acestea o reprezintă. Supărător este, însă, că tocmai în fața celor care le-au apărut constant (nu știu dacă cu mijloacele cele mai potrivite), partidele și-au pierdut o bună parte din credibilitate. Fenomenul este rezultatul unui amalgam de dezamăgiri și înfrîngeri provocate de deșele și gravele greșeli comise, care (unele) depășesc pragul simplei gafe politice sau a lipsei de intuiție, ajungînd în domeniul dezagreabil al compromisului fără obiect. Presupunînd că voi fi acuzată că „lovesc” în opoziție (cu precădere în cea parlamentară), în loc să o susțin, tocmai datorită slăbiciunii ei evidente (de parcă

ar fi vorba de un copil handicapat), consider că o privire retrospectivă asupra unor anumite momente, venind din partea prietenului și nu a dușmanului, poate constitui o temă de analiză altă pentru protagoniștii cit și pentru acuzatori. Căci critica, dublată de blamata „autocritică” comunistă, poate produce totuși necesarele schimbări. Precizez dintru-nceput că acțiunile opoziției nu pot fi judecate decît în contrapunct cu cele ale puterii și, că numai punîndu-le în ecuație vom reuși să stabilim măcar parțial justetea sau injustetea lor.

Partidele politice au intrat efectiv în scenă odată cu schimbarea la față a F.S.N.-ului și anunțarea participării în alegeri, scenă care s-a populat brusc cu neașteptat de mulți susținători. Acceptarea participării la C.P.U.N. în condițiile unei majorități feseniste a constituit o primă legiferare (alt în ochii noștri cit și ai strălătații) a puterii emanate. Spun aceasta, pentru că sub aparența unei echități și loiale concurențe, puterea încă nedeplin consolidată a putut să-și permită mai dese încălcări ale principiilor democratice, decît dacă opoziția s-ar fi constituit de sine stătătoare. Desigur, nu se poate face un capăt de acuzare din acel „pact de neagresiune” încheiat atunci, deoarece apele erau într-adevăr tulburi și speranțele încă mari. Dar lecția C.P.U.N.-ului și a campaniei electorale, trebuia să fi fost una de neuitat și nici un om politic lucid nu avea dreptul să se autoluzioneze că alegerile incluzînd legiferarea definitivă a puterii vor schimba ceva. De aceea participarea la alegeri a constituit prima mare greșală, alt la nivel teoretic cit și practic. Se puteau desfășura alegerile și în condițiile unui boicot? Probabil că da, mi s-ar răspunde. Dar nelegitimitatea „victorioșilor” ar fi stat sub semnul evidenței ca o înfierare pentru todeauna, iar viitoare greșeli ar fi trebuit asumate în întregime. Opoziția unită, neparticipînd în alegeri ar fi avut un cuvînt greu de spus, chiar dacă ei nu s-ar fi făcut auzit din primul moment. De condamnat (poate mai mult chiar decît participarea) este că nici măcar această obligatorie unitate nu s-a putut realiza. Apelurile P.N.T.-c.d. au răsunit în gol. Imi vine greu să cred că ei a fost singurul partid care a realizat importanța actului, cred mai degrabă că ceilalți și-au dorit prea mult cele câteva scaune din parlament și senat, indiferent de tovarășie. Prin chiar prezența lor în Dealul Mîrlașilor au dat (și dau în continuare) girul unei puteri contestată vehement chiar de propriile partide. Cu totul altfel ar fi arătat acum scena politică. Puterea, lipsită de credit moral, învingătoare într-o luptă fără concurență, pusă sub semn de întrebare de întregul Occident, avînd în față o opoziție unită și puternică care și-ar fi cîștigat astfel în fiecare zi noi aderenți, ar fi trăit o „convalescență” asemănătoare cancerosului.

Ce îngrijorează cu adevărat este, că nici măcar acum, după un an, partidele nu au reușit să realizeze această unitate. Convenția pentru Democrație? Da, o Convenție în care foarte rar se ajunge la acorduri esențiale. P.N.T.-c.d. a propus și chiar a cerut retragerea din Parlament, liberalii și social-democrații nu au fost însă de acord. Iar după atmosfera ce domnește în rîndurile parlamentarelor opoziționiste, s-ar putea ca și în cazul unei hotărîri comune de părăsire a vaporului, nu toată lumea să se supună, rămîind cîțiva care să continue a nu țidica mina. În acest context mă gîndesc la toți aceia care au preferat să voteze listele partidelor în loc de cele ale independenților (unor) poate contra (nimii), mîzînd tocmai pe disciplina de partid și pe faptul că un compromis în bloc este mai puțin probabil. Să se fi înșelat oare? Ar fi trist. Dar oricum te apucă înfrîngerea și deznădejdea vîzînd această complacere în inutil și compromis. Mă întreb: ar fi arătat altfel legile și Constituția dacă opoziția nu ar fi fost în Parlament? A contribuit ea, din locul în care se află, cu ceva la „demo-

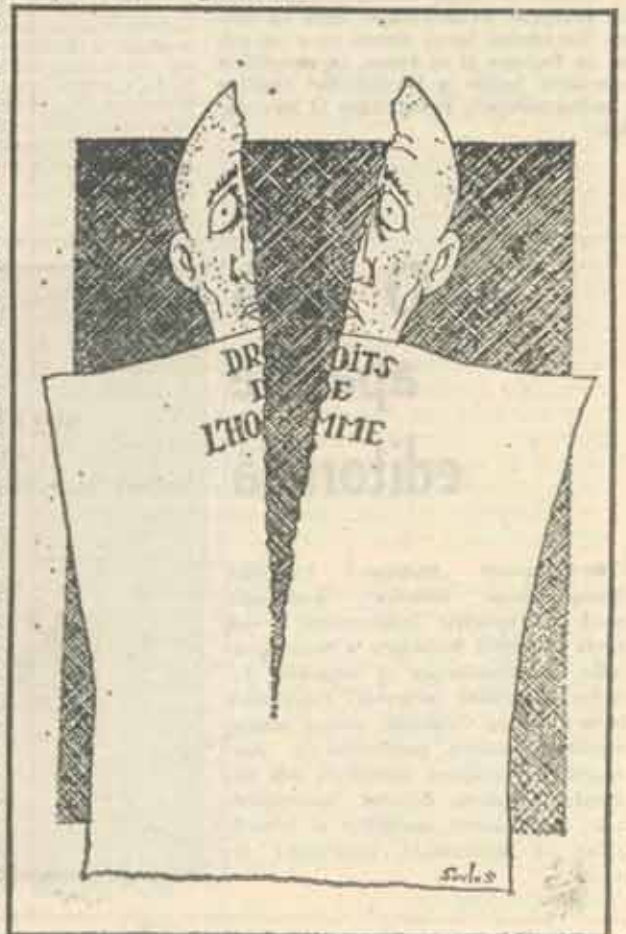
cratizarea României”. Termen ce este adus mereu ca argument? Legi cum sînt cele ale Siguranței Statului și S.R.I.-ului, proiecte ca cele ale Consiliului Constituțional au trecut nestîngherite prin Parlament. Este adevărat că opoziția a adus tot felul de amendamente, a respins în bloc anumite legi sau s-a abținut de la votare. Ei și? Vor menționa oare cărțile de istorie remarcabile luate de cuvînt în care au fost demascate intențiile ascunse ale acestor legi? Nici gînd. Ele vor spune că într-un sistem pluripartit, cu majoritate de voturi, Constituția a fost adoptată și legea Siguranței promulgată. Iar opoziția a fost de față! Și noi, cei care asistăm pe viu la acest joc, vom spune la fel.

Problema e în final, una de etică și de coloană vertebrală. Că nu așteptăm aceasta de la majoritatea fesenistă, este adevărat, cum tot adevărat este că lăraștii, o parte dintre liberali și social-democrați ar părași și mine Parlamentul. Însă ordinul, ca orice ordin, trebuie să vină de sus. Iar „sus” se poartă tratative pentru un guvern de coaliție. Se va face iarăși un compromis cu 80% „ei” și restul „noi”? Pentru binele țării, desigur. Oare nu și da nimeni seama (dintre cei de sus) că puterea aflată la ananghie și cu o strategie bine gîndită vrea să mai lase cîteva hățuri din mină tocmai pentru ca la viitoare alegeri (căci acestea sînt în fond peștele cel mare) să poată spune și arăta cu degetul „nu numai noi, ci și ei”. Se duc tratative la care domnul Coposu este iarăși prins la mijloc (cum a fost și înainte de alegeri), între scaunul de vicepreședinte al domnului Cămpeanu și cele cîteva posturi de miniștri ale liberalilor și între „să vedem”-ul și „n-avem oameni” al social-democraților. Deci, pe lângă a doua mare greșală a lipsei de unitate și staționării nepermis de lungi în perimetrul Parlamentului, se poartă tratative în vederea realizării celei de-a treia: guvernul de coaliție.

S-a spus în nenumărate declarații oficiale că se așteaptă „momentul oportun”. Care o fi acela? Poate cel al supunerii la vot a noului tratat româno-sovietic. Va fi opoziția pârtașă și la aprobarea lui?

Norocul opoziției de partid este că F.S.N., guvernul și președintele au făcut incomparabil mai multe greșeli, au mințit și sărăcit oamenii dincolo de orice limită, încît la viitoare alegeri nu prea mai au șanse. Cu toate măsurile populiste pe care le vor lua în ajun. Dar să cîștigi din greșelile altora, numai pentru că oamenii s-au mai păcălit o dată? Și chiar și așa, dacă nu se va merge spre unitate, spre participarea pe liste comune, spre înnoirea partidelor, spre lansarea unor alți lideri, spre atragerea sindicatelor (care uite că își caută un partid)... la colț pîndește Vatra Românească. Care nu este o simplă gogoriță.

Mulți își pun speranțele în Alianța Civică, dar și aceasta, dacă nu va reuși să fie catalizatorul tuturor forțelor politice și apolitice din țară, nu va fi nimic. Oricum, este timpul ca opoziția să înceapă să meargă în picioare, nu numai în genunchi.

ASTĂZI, DACĂ EȘTI DECIS SĂ FACI CEVA PENTRU ACEASTĂ ȚARĂ, NU POȚI SĂ NU FACI POLITICĂ

O convorbire cu MIHNEA BERINDEI — mai 1991

•• Domnule Mihnea Berindei, aș vrea să comentăm pentru cititorii revistei „22” situația României, așa cum vă apare ea, la un an de la primele alegeri libere.

• Alegerile de anul trecut, considerate de opinia publică internă și internațională ca niște alegeri corecte, au dat pentru România o situație de blocaj: rezultatul lor a însemnat o întoarcere la starea anterioară, la partidul unic, legitimat însă prin vot. După un an de zile ne aflăm în fața unui tablou total schimbat: partidul de la putere, F.S.N., devenit și partid de guvernământ, este într-o pierdere netă de audiență și de popularitate. În schimb, forțe care în urmă cu un an erau abia vizibile, P.U.N.R., de pildă, sînt în creștere. Ar mai trebui spus că Frontul se dovedește incapabil de a se transforma într-un partid real prin care să-și asigure electoratul inițial. Este suficient să ne gândim la Parlament, unde deputații F.S.N. nu se mai comportă în mod automat, după sistemul moștenit.

•• Care ar fi motivele pentru care Frontul nu se poate transforma într-un partid autentic?

• Din păcate, nu este vorba numai despre Front. Nici celelalte partide nu reușesc să se transforme în partide. Tuturor le lipsește o bază socială reală, le lipsesc „activiștii”, programul clar, structura democratică. Pentru acest fapt, explicația ar consta în lipsa structurilor societății civile. Nici unul dintre partidele existente pînă acum nu s-a creat pe baze democratice. Aceste partide seamănă mai mult cu niște asociații create prin decizia unui grup, de sus, care impune niște delegați, iar acești delegați vor să se mențină la putere. Convenția F.S.N. a dovedit acest lucru. Dar situația o regăsim și în cadrul P.N.L., spre exemplu.

•• Din sondajele de opinie publicate în revista noastră s-a văzut că F.S.N. a pierdut o bună parte — nu știu dacă din membri — în orice caz, din simpatizanți. Dar acea bună parte nu a fost recuperată de alte partide.

• Eu cred că la ora aceasta nici un partid politic nu știe exact cîți membri are. Mă miră că ziariștii, sau sociologii, sau cercetătorii în istoria contemporană nu se ocupă de acest lucru; de cum activează, de fapt, aceste partide. Revenind însă la debusolarea electoratului, din sondajele de opinie rezultă clar — acum ca și mai înainte — totala lipsă de încredere a oamenilor în partide. Este adevărat că nici celelalte instituții, guvern, Parlament, sindicate (numai armata se bucură de încrederea unei largi majorități) nu se impun, dar pe ultimul loc, sub 10% ca încredere, se află partidele. Din păcate, o bună parte din electorat îl regăsim în Vatra Românească, această mișcare populistă, naționalistă, care crește spectaculos și care deține, după sondaje, a doua forță în momentul de față, nu departe de 20%. Debusolarea electoratului arată clar că oamenii nu se regăsesc în partide și că ei caută altceva.

•• Un procent bun, în sondajele de care vorbim, a înregistrat Alianța Civică, la numai cîteva luni de la constituire.

• Da. Soluția se conturează în jurul Alianței Civice. Revenind la ceea ce s-a împlinit în România la un an de la alegeri, constatăm că spectrul politic este total bulversat. Au apărut cu claritate două forțe noi: cea populist-naționalistă — Vatra Românească — și cea democratico-progresistă — Alianța Civică.

•• Cartea dumneavoastră, „România — le livre blanc — La réalité d'un pouvoir néo-comuniste” se încheie cu consemnarea momentului constituirii Alianței Civice.

• Recunosc că am fost puțin prea optimist în carte. Eram la curent cu toate tentativele de constituire ale Alianței Civice, iar în decembrie '90, am asistat la Conferința Alianței Civice. Ei bine, ideea de a crea o mișcare larg democratică, dar

care să nu aibă implicații politice, mi s-a părut, de la început, nefirească. Alianța Civică era obligată din start să aibă o opțiune politică. Cînd după un an de zile apare, în sfîrșit, ceva care îi adună pe oameni împreună, nu le poți spune: „noi nu facem politică, de fapt”, dar, în același timp, să ceri demisia președintelui, a guvernului... Cu alte cuvinte, politică — politică clară, fără însă să ai posibilitatea de a acționa. Asta mi s-a părut o trîșerie.

•• Toate grupările create după decembrie '89 s-au declarat a fi apolitice.

• Dar este imposibil ca în acest moment să nu faci politică atîta timp cît vrei să modifici ceva. Vreau să revin din nou asupra alegerilor de anul trecut. Alianța Civică, pentru mine, reprezintă produsul acelei încercări nefericite de a prezenta o listă de independenți. Trecînd peste „prevederile” legii electorale, putea fi prezentată o listă națională de independenți, cu un program ca cel al Alianței pentru Proclamația de la Timișoara (cu revizuirea punctului 8, eventual). Există în acel moment o emulație care, dacă era utilizată de niște oameni hotărîți, ar fi putut influența decisiv rezultatul alegerilor. Pentru că, în România, în comparație cu celelalte țări din Est, alegerile au fost trucate prin escamotarea partidului comunist. Pentru marea masă a românilor, Frontul a apărut ca cel ce a eliminat sistemul dinainte. Între Front și fantomaticele partide a căștigat, desigur, Frontul. Numai că a rămas pe dinafară legitimitatea celor care au fost pe străzi în decembrie '89 în toate orașele mari, veniți din toate păturile sociale. Ei doreau ceva nou; au apărut brusc o sumedenie de asociații, iar rezultatul așteptărilor lor s-a concretizat în Alianța Civică. Pentru că, ce este, de fapt, Alianța Civică? Este reuniunea independenților posibili din mai '90. Cine a organizat Alianța Civică? Societatea „Timișoara”, Solidaritatea Universitară, Grupul pentru Dialog Social, o întreagă serie de grupuri independente ale societății. Însă aceste grupuri independente nu se referă strict la termenul independent. Pentru mine înseamnă expresia a ceva nou care corespunde unei societăți în continuă transformare.

•• Ați participat, domnule Mihnea Berindei, la întrunirea Alianței Civice de la Sibiu, unde s-a pus problema transformării Alianței Civice în partid.

• Nu toată Alianța Civică se va transforma în partid. În schimb, cred că partidul Alianței va fi primul partid modern, primul partid democratic, cu o bază reală socială, cu niște lideri pe care societatea îi va impune.

•• Ce impresie vă fac liderii de astăzi ai Alianței Civice?

• Sînt oameni care în '89, să spunem, nici nu s-au gândit să facă politică. Dar astăzi, dacă ești decis să faci ceva pentru această țară, nu poți să nu faci politică. În Alianță sînt oameni cu idei politice clare, poate că nu îndeajuns de pregătiți pentru bătăliile politice, pe care numai acțiunea

îi poate forma. Revenind în țară acum, am fost izbit, mai mult decît în alte ocazii, de un fel de tendință de autodevorare. Cum se creează ceva apar imediat disensiuni, oamenii sînt oboșiți, extenuanți. Poate că aceste tensiuni sînt normale într-o societate atît de distrusă, atît de ușor de indus în eroare prin zvonuri.

•• La aceste tensiuni se adaugă și dezabuzarea oamenilor săraci. Ei nu mai cred în vorbe, așteaptă soluții concrete.

• Am impresia că situația este atît de critică, încît vom asista la alegeri anticipate. Și de aceea, încă o dată, Alianța Civică era obligată să găsească o soluție politică. Cît privește concretizarea unor acțiuni, mă gîndesc la faptul că Alianța Civică ar fi trebuit să-l ajute pe țărani să înțeleagă Legea funciară, ar fi trebuit să pună la dispoziția oamenilor consultații juridice gratuite pentru explicarea tuturor posibilităților date de noile legi. În sfîrșit, ar fi trebuit să inițieze acțiuni de educație democratică. Aceste lucruri nu s-au făcut decît parțial.

•• Se afirmă că în afară de mîngurii, Alianța Civică nu prea face altceva.

• Nu sînt de acord. Alianța Civică a redactat două texte fundamentale: Carta drepturilor și libertăților fundamentale, un text esențial pentru dezvoltarea viitoare, pentru Constituție, pentru legislație în general și pentru alinierea României la nivelul european; al doilea text important este cel privind proiectul de reformă economică. După opinia mea, acest proiect este mult mai credibil decît varianta Cojocaru sau Roman. Mai știu că Alianța Civică pregătește un text asupra descentralizării și a puterii locale. După părerea mea aceste texte constituie de fapt, esența programului Alianței Civice, un program social de aplicat în practică în anii care vor veni. Iată deci, că nu e vorba numai de mîngurii...

•• Toate programele prezentate de partide, trecînd peste faptul că seamănă între ele — mă gîndesc, firește și la cel al Frontului — nu s-au bucurat de credibilitate. Ce șanse ar avea cel al Alianței Civice?

• Acest program amplu al Alianței Civice trebuie difuzat în primul rînd prin contactul direct. Am asistat, și asta cred că a fost unul din lucrurile cele mai importante, la o întîlnire cu oamenii de la Sibiu. Era o sală cu 1500-2000 de oameni. Acești oameni au stat trei ore să asculte, să vadă, să discute, să pună întrebări. Nimeni nu a plecat. Vedeți, oamenii nu au timp să citească trei pagini de gazetă și de aceea contactul direct este mult mai important.

•• Totuși, n-ar fi necesară o publicație a Alianței Civice?

• Ba da. Se impune măcar un buletin al Alianței, care să înă legătura cu filialele din țară, și, firește, în cel mai scurt timp, un ziar. Dar Alianța Civică poate deja să-și difuzeze materiale prin presa independentă.

•• Care credeți că ar fi dușmanul cel mai de temut al Alianței Civice?

• Cred că, în momentul de față, dușmanul principal — pentru că e bine să știi care îți sînt inamicii, și să cunoști ierarhia lor — nu este alt guvernul Roman, cît Vatra Românească. Este un inamic atît al Alianței cît și al societății românești. Tendința reprezentată de Vatra Românească va împinge țara într-un hăoac din care este greu de prețuit cum s-ar putea ieși. În orice caz nu poate să fie o leșire favorabilă României și nici integrării ei în Europa. Această tendință populist-naționalistă, acest rol, posibil, al armatei ca principal arbitru mi se par periculoase.

•• Vă gîndiți cumva la posibilitatea unei dictaturi militare?

• Cred că dacă lucrurile merg foarte prost, dacă toate aceste tentative de reformă, pe jumătate credibile, vor eșua, dacă inflația, șomajul vor deveni dominante și dacă această imensă corupție, bazată pe un sistem viguros de relații, pe clientelism, se vor menține și se vor accentua, cred că atunci, pentru foarte mulți leșirea din impas și din tulburările sociale — soluția militară, printr-un guvern militar — ar putea părea optimă. Rămîne de văzut dacă acel guvern militar s-ar sprijini pe tendințe populiste-naționaliste sau pe alte tendințe.

•• Prezențați un scenariu sumbru. Prefer să ne întoarcem la speranță. Și atunci vă întreb: credeți că Alianța Civică, transformată în partid, va putea oferi soluții concrete care să îndepărteze astfel de pericole de societatea noastră?

• Se vorbește foarte mult de o posibilă unitate a opoziției dar care, pînă acum, nu s-a concretizat decît prin niște comunicate date uitării după semnătură. Unul dintre rolurile unui partid ca cel al Alianței va fi tocmai acesta, de a cataliza opoziția. Pentru că trebuie să spunem lucrurilor pe nume — constituindu-se ca partid, Alianța Civică nu va avea o ideologie clar definită. În mare, va fi un partid de centru cu tendințe diferite în sinul lui — de la, să spunem, social-democrație pînă la liberal și creștin-democrație. Partidul Alianței Civice va trebui să fie un organism viu, flexibil. Va trebui să se ferească de tendințe demagogice, populiste. Numai în acest fel el va putea să apară ca o forță realmente alternativă, mult mai credibilă decît puterea actuală, și capabilă să stopeze pericolele care amenință societatea.

•• Cum comentați dumneavoastră vizita președintelui Franței, François Mitterrand în România?

• Am fost unul dintre cei care au fost de părere că această vizită nu era oportună. Am fost întebat în Franța ce cred despre acest lucru și am răspuns: „nu, nu e momentul”. Dar la întrebarea: „bine, dar atunci cînd?” n-am știut ce să răspund. Și nici acum n-aș ști să spun dacă ar fi mai bine într-un an, în doi, ori în șase luni. Vă propun să privim însă și altfel lucrurile: este imposibil să nu avem relații de la stat la stat chiar și în momente de genul acesta. Pe urmă, ar trebui să ne reamintim că Mitterrand, în 1982, cînd trebuia să vină în România, din pricina afacerii Tănase-Goma, vizita s-a amînat sine die. A fost primul șef de stat occidental care a spus nu lui Ceaușescu. În același timp, Franța a fost țara care a trimis poate cel mai mulți miniștri în România și care caută să refacă niște legături normale între cele două țări. Deci, vizita prezidențială trebuie văzută și în această perspectivă. Și cred că ea rămîne, totuși, pozitivă pentru că nu s-a semnat acel tratat de prietenie care ar fi pus într-o oarecare balanță tratatul cu Moscova. Nici vreun alt fel de acord economic sau comercial n-a fost semnat. De altfel, menirea președintelui unei țări ca Franța nu e să impună astfel de acorduri. Numai un guvern credibil și o politică economică credibilă pot aduce capital. Cît privește

Pornind de la o conferință de presă

WHO IS WHO?

La conferința de presă desfășurată săptămîna trecută la Templu Coral, șef-rabinul Moses Rosen atrăgea atenția ziariștilor asupra faptului că ignoră campania antievrească, declanșată încă din primele luni ale anului trecut, culminînd cu de acum celebrul articol publicat de „Europa” sub semnătura căpitanului de rang I Radu Nicolae. Domnul Moses Rosen a apreciat fermitatea cu care guvernul Roman, prin purtătorul său de cuvînt, a luat atitudine față de articolul cu pricina și s-a arătat convins de perspectiva periculoasă a revigorării antisemitismului în România.

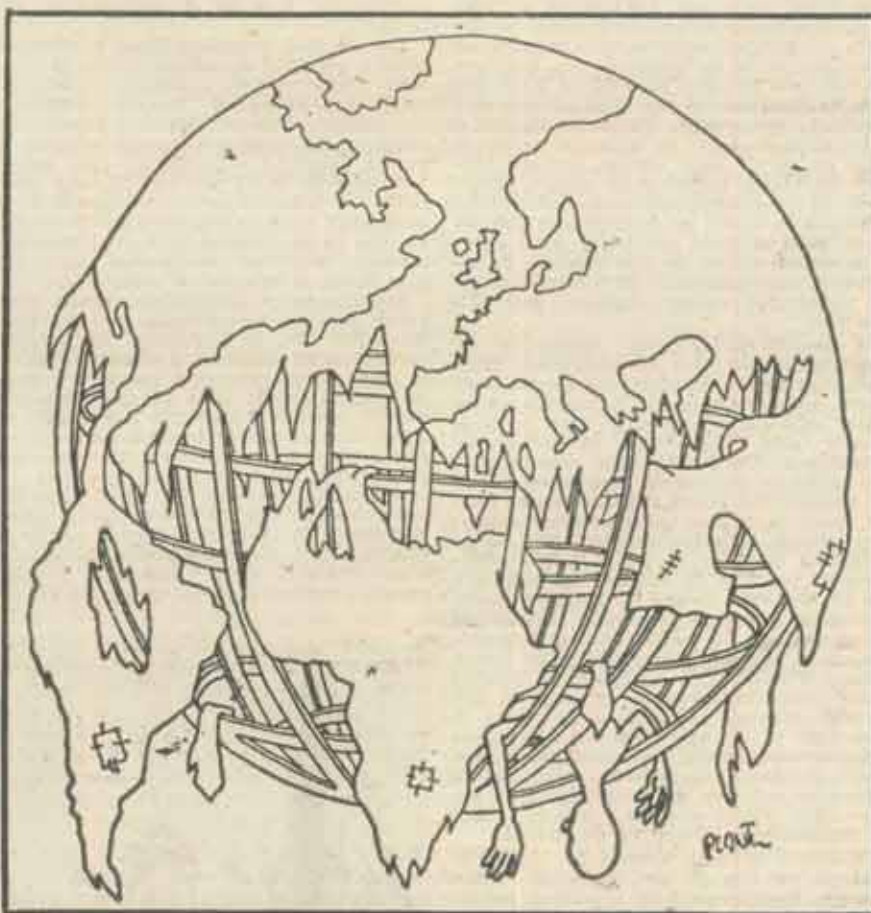
Fac parte din generațiile cărora istoria comunistă nu le-a prea dat prilejul să cunoască în amănunțime adevărul conjunctural deranjant despre evenimente ca acelea din vara anului 1941 de la Iași. Comunitatea evrească are pregătit spre publicare un volum de documente ale martiriului evreilor din România, care va apărea în preajma comemorării a 50 de ani de la pogromul de la Iași. Deosebit de necesar istoriei noastre, acest volum, pe baza unor documente certe, inatacabile, pe baza mărturiilor supra-viețuitoarelor, poate pune capăt „sînstrei disputo asupra dimensiunilor cantitative ale circumstanțelor evocate”. (Moses Rosen, „Cuvînt înainte” la „Martiriul evreilor din România”). Am urmărit patetismul d-lui Moses Rosen cu gîndul la reacțiile celor descumpăniți, aproape nemulțumiți că în revoluția din decembrie n-au murit decît o mie și ceva de oameni și am priceput o dată în plus cît de dureroasă poate fi pentru memoria unui popor năpăstuit negocierea numărului victimelor proprii seminții.

Nu pot fi însă de acord cu vina pe care șef-rabinul o găsește presei, aceea de a nu reacționa la articole ca cel al domnului Radu Nicolae. Mai întîi pentru că nu poți combate niște afirmații argumentate de semnatar doar cu o presupusă vechime în nu știu ce conspirație. Pe de altă parte, nu se pot nega eforturile a celei presei ce a tras nu o dată un semnal de alarmă cît se poate de serios în fața pericolului uriaș al exacerbării naționalismului primitiv ce se exprimă nu doar în gazete, ci chiar de la tribuna Parlamentului.

În locul analizei textului lui Radu Nicolae, ar fi poate mai nimerit de citat caseta potrivit căreia „Condițiile publicității Europa menționează că întreaga răspundere privind veridicitatea datelor cuprinse în articolele publicate aparține fiecărui autor”. De aș fi în stare să cred că publică orice, aș trimite lui Ilie Neacșu un material documentat despre cum l-am văzut eu ieri pe

președintele ales trăgînd un galos prin curtea Cotroceniilor, cu ochii la vrăbiuțe, și fluterînd cu poftă „Eram doi copii și-aveam (numai) o portocală”. Deci, curajoșii redactori ai „Europei”, dacă vor fi acționați în judecată, speră că îi vor livra Curții pe căpitanul Radu Nicolae. Să se descurce. Ciudad însă e că directorul Ilie Neacșu cere Parlamentului

du-le obligația să acționeze din oficiu pentru dizolvarea respectivei personalități juridice atunci cînd se constată devierea acesteia de la scopul declarat inițial. Ei bine, nu cred că patronul „Europei” s-au angajat inițial să facă apel, în paginile revistei, la armata română pentru a alunga „conspirația” aleasă în mod democratic la 20 mai. Cred,

o lege a presei „...că tot urlă unii ca la Spitalul 9 pentru desființarea unor gazete ce le strică jocurile”, uînd că are la dispoziție, neabrogată, legea lui Ceaușescu din '74 care, dacă s-ar aplica prin punctele esențiale — articolul 69 lit. G și art. 71 — ar fi foarte potrivită pentru a-i interzice gazeta.

Sînt conștient că e nerealist ce susțin, așa că nu-mi rămîne decît să cred că „Europa” are, democratic, personalitate juridică. Fără să am pregătirea necesară, presupun că dreptul cuiuva de a acționa ca personalitate juridică se cîștigă și se menține în urma examinării concordanței dintre ordinea de drept, interesele sociale și scopul inițiativelor pentru care s-a solicitat calitatea, organelor judiciare revenin-

domnului Moses Rosen, că nu presa trebuie să facă dreptate, ci procuratura. Dar nu faceți greșeala să cereți ajutorul Procuraturii Militare, nu de alta, dar, deși se pare că a infierat poziția căpitanului Radu Nicolae, ministrul apărării, generalul Spiroiu, apare — surpriză? — în numărul imediat următor al „Europei” cu un amplu interviu.

„Trebuie să recunoaștem că în efortul făcut de națiune de a scăpa de demențatul sangvinar Ceaușescu au participat alături de tineretul român, reprezentînd națiunea majoritară, și combatanții din minoritățile naționale: maghiari, germani, evrei, ucrainieni și chiar din grupul celor ce se cheamă actualmente romi. Considerăm că această înfrățire

între români și minoritățile naționale în jurul steagului libertăților democratice constituie un punct de plecare sănătos pentru făurirea viitorului comun. Acest moment nu trebuie să se piardă în dispute sterile. Nu trebuie să se revină la vechile animozități, ci singele vărsat împreună pe baricadele libertății să devină fermentul fecund al concordanței naționale.

Și atunci se impun două atitudini: națiunea majoritară, adică românii, să acorde cu generozitate minorităților toate drepturile compatibile cu existența statului român, asigurîndu-le în special libertatea de cult și de învățămînt în limba maternă, și de dezvoltare culturală proprie. Dar, în același timp, minoritățile naționale trebuie să se angajeze în același spirit generos de a respecta integritatea teritorială a statului român în actualele frontiere. Structura statului român nu trebuie diminuată, alterată, slăbită, invocînd legături de sînge cu conașionii lor din alte țări.”

„De asemenea, minoritatea evrească, dacă-și înțelege menirea, poate juca un rol important în procesul de restructurare economică a României. Prin legăturile lor în America și alte țări occidentale, pot contribui la refacerea economică a României, atrăgînd capitaluri sănătoase, avînd la bază o justă retribuție atît capitalului adus cît și muncii”. Citatele aparțin Consiliului Politic al Legiunii și fac parte din Declarația Mișcării Legionare din iulie-august 1990.

A se compara cu: „este limpede că brucanii dețin astăzi puterea în România și vor să elimine pe cei din pușcărie tocmai pentru a li se șterge urmele de vinovăție”. Ori: „Îmi exprim convingerea că a sosit timpul ca poporul român să înțeleagă marea conspirație sionistă la care este supus și că în deplină cunoștință de cauză va înțelege cine trebuie să stea după gratii și cine să fie liber” (Radu Nicolae, „Europa”) sau „Grupul de Inițiativă al Partidului România Mare își propune prin programul și statutul său: 1) Apărarea cu orice preț a integrității și suveranității statului român, combaterea manevrelor coaliției antinaționale care a inițiat și pus în practică scenariile destabilizării și dezmembrării României... ș.a.m.d.” (Intemeierea Partidului România Mare, „România Mare” nr. 49, vineri, 17 mai 1991).

La amintita conferință de presă, șef-rabinul Moses Rosen afirma că nu mai știe „Who is who”? Nicu eu.

SORIN FAUR

P.S. Celor care susțin azi adevăruri de genul: „Vechile partide sînt în primul rînd responsabile că neamul a fost blagoslovit cu 40 de ani de robie” sau „Domnul Rațiu și Câmpănu n-au autoritate morală să ne dea lecții nouă, care am suferit cu mîile... ș.a.m.d.” trebuie să le spun confidențial că eu le-am cules din aceeași Declarație a Mișcării Legionare, data 1 iulie-august 1990. Rog să-mi precizeze sursele dumnealor.

Săptămîna trecută ne-a vizitat țara domnul Entz Géza, secretar de stat al guvernului ungar, însărcinat cu problemele minorităților naționale. Turneul a cuprins șapte orașe din Transilvania (principalele centre cu populație maghiară) și Capitala, unde a purtat discuții cu reprezentanți ai puterii, ai partidelor de opoziție și — într-o atmosferă mai senină și mai potrivită unor abordări teoretice — cu membri ai Grupului pentru Dialog Social.

Domnul Entz Géza și-a definit misiunea în primul rînd ca pe o vizită de informare, dar a fost, practic, o adevărată inițiativă diplomatică survenită într-un moment în care, cel puțin sub aspect afectiv, raporturile dintre români și minoritatea maghiară cunoșc iarăși o scurtă criză. E semnificativ faptul că în cadrul întîlnirilor cu reprezentanții cultelor a discutat cu episcopul László Tökés, iar la București s-a întîlnit, pe de o parte cu domnul Ion Cănean, președintele comisiilor parlamentare pentru minoritățile naționale, iar pe de altă parte cu miniștrii Andrei Pleșu și Gheorghe Ștefan. Să notăm în cursul dimineații de joia scurte întîlniri cu domnii Radu Câmpănu, Corneliu Coposu și membri ai aripiilor tinere a Partidului Național Liberal.

Domnul Entz Géza are avantajul unui stil simplu și direct, care dizolvă toate neclaritățile unui subiect încărcat încă de o negativă afectivitate. Născut în anul 1949, aparține, desigur, generațiilor postbelice pentru care marile încordări interetnice au, exclusiv, o semnificație istorică. Domnia sa a organizat de altfel o conferință de presă, în cursul zilei de 17 mai, la sediul ambasadei ungare, care a avut și rolul de a liniști — încă o dată — opi-

nia publică românească — agitată de atîtea temeri și suspiciuni — în privința poziției oficiale a Ungariei față de Transilvania, afirmînd însă cu fermitate interesele pe care li manifestă pentru respectarea drepturilor minorităților etnice.

La inevitabila (și previzibilă) întrebare despre conferința de la Eger, răspunsul a fost că opinia publică maghiară a caracterizat fenomenul drept provincial și lipsit de importanță. Extremismul ungar are o audiență foarte restrînsă, iar o revistă care vehiculează idei revisioniste cum ar fi Sfînta Coroană e căutată în primul rînd de snobii, interesați de curiozități și exotisme.

Problema minorității maghiare a rămas însă, firesc, în centrul discuției. Domnul Entz Géza a căutat să o așeze într-un context mai larg, european. „Problema minorităților, problema libertății lor organizării a apărut în arena internațională ca o problemă centrală. Trebuie să conștientizăm că trăim într-o situație internațională nouă și că trebuie să dezvoltăm acele structuri care să ne integreze mai bine în comunitatea europeană”.

Doctrina care ar trebui să guverneze

atitudinea față de minorități este — declară domnul Entz Géza — „cea a discriminării pozitive. Majoritatea societății trebuie să favorizeze minoritățile pentru ca acestea să-și poată conserva situația normală. E vorba de tot felul de minorități, de exemplu handicapații, sau de mamele care nasc, iar în definitiv orice individ este o minoritate. În același chip ar trebui tratate minoritățile naționale, care se cuvine să primească subvenții pentru susținerea instituțiilor proprii.”

Indemnat să compare situația comunității românești din Ungaria cu cea a maghiarilor din România, domnul Entz a subliniat că aici sînt nu numai diferențe cantitative, dar și calitative care cer o abordare diferită și nu doar una bazată pe reciprocitate. „Aș putea accepta reciprocitatea doar în privința principiilor care guvernează politica față de minorități”. În Transilvania însă minoritatea maghiară are temeluri să se simtă frustrată. În epoca comunistă, ungarul au pierdut controlul asupra instituțiilor care le pot garanta identitatea. E necesar, prin urmare, să fie respectat dreptul de a organiza instituții autonome, nu numai din punct de vedere cultural, dar și economic.

DIFICULTATEA

de a trece puntea

S-au făcut, desigur, importante progrese, dar nu există încă suficiente garanții legitime. Domnul Entz a ținut să sublinieze și un alt aspect care nu poate fi neglijat. Presa antimaghiară din România reprezintă pentru maghiarii de aici o adevărată povară sufletească. Emigrația maghiarilor, care, chiar dacă nu e impresionantă sub aspect numeric, este semnificativă, intrucît atrezează pe intelectualii de cel mai înalt nivel profesional a căror absență întîrzie procesul organizării minorității maghiare. S-ar putea vorbi de un pax însemnat în rezolvarea problemei maghiare de abia atunci cînd otîncit ungarul nu vor mai simți nevoia să părăsească România. Motivul principal al acestei emigrații este sistemul lui Ceaușescu a cărui umbră mai acoperă încă raporturile dintre comunitățile etnice.

În călătoria sa întreprinsă în România, domnul Entz a căutat pe reprezentanții mai multor partide politice printre care și pe domnul Ion Aurel Stoica. Ne putem întreba de ce n-a încercat să contacteze și P.U.N.R.-ul. În dialogul purtat la G.D.S., domnul Mihai Sora l-a îndemnat pe domnul Entz să înțelească tocmai pe acestia, obligîndu-i în acest mod să-și raționalizeze pozițiile. Ideea a fost însă primită cu neîncredere, intrucît există se pare precedente nu tocmai reușite. Credem că putem formula și noi un test al relațiilor româno-maghiare: se vor fi făcut pași importanți în această privință abia atunci cînd ungarul nu se vor mai teme să inițieze un dialog cu naționaliștii români.

HORĂȚIU PEPINE

• EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT •

„IEȘIȚI DIN PARLAMENT!”

Faptul că P.N.T.-c.d. este primul partid care, după un an de la alegeri, organizează un mare miting, nu este întâmplător, ci se înscrie în politica de constantă negare a actualei puteri. Mai mult decât oricare alt partid din Convenția pentru Democrație, P.N.T.-c.d. a fost constant cu el însuși și cu linia adoptată inițial, „extremismul” de care a fost acuzat, dovedindu-se în fond o intransigență în fața compromisului. Liderii partidului au înțeles de la bun început „drumul neîmplinirii” pe care îl va urma puterea și care va aduce țara în pragul catastrofei, fiind singurii care au cerut boicotarea alegerilor și mai târziu refuzând participarea la un guvern sub auspiciile fesenului, declarațiile oficiale în acest sens nelăsând loc interpretărilor.

Dacă la început partidul a inspirat încredere, în principal datorită poziției anticomuniste, ce exclu-

dea în ochii opiniei publice posibilitatea colaborării cu puterea, în ultima perioadă el și-a dovedit valabilitatea și prin faptul că a reușit să prezinte o alternativă economică la „reforma Roman”. De sigur, ar fi fost de preferat ca aceasta să fie expusă mai pe larg în cadrul mitingului, așa cum a apărut ea succesiv în paginile ziarului Dreptatea, în special în ultimul număr. Și pentru ca alternativa, care cel puțin din punct de vedere teoretic este foarte solidă, să fie cu adevărat cunoscută, poate că ar fi bine ca ea să fie publicată integral chiar și sub formă de broșuri și distribuită în întreaga țară, cu precădere în fabrici.

De remarcat este că, la un an după alegeri, învingătorii sînt mai mult niște învinși, că bătălia pe care au „cîștigat-o” nu le-a adus decât pierderea

popularității și aceasta nu datorită „sarcinii grele pe care și-au asumat-o”, ci din cauza incompetenței cu care s-au achitat de această sarcină. Pe 20 mai lăsenții s'au în case și-și rod unghiile din cauza prostiei pe care au făcut-o, iar puterea nici nu se poate măcar gândi la cutezanța organizării unui miting. Totuși această schimbare nu a fost o raporturilor de forțe, ci mai degrabă o opțiune politică, nu mă poate împiedica să nu mă gîndesc ce bine ar fi fost dacă și celelalte partide din opoziție s-ar fi dovedit de forță și calibrul P.N.T.-c.d. Nu știu dacă proverbul „cel din urmă vor fi cei dinții”, funcționează în totalitate, dar un lucru e sigur, că mai mult decât oricare alt partid, P.N.T.-c.d. a stat și continuă să stea ca „o sulă în coastele puterii”.

CORNELIU COPOSU:

• „Nu primim lecții de democrație și patriotism de la nimeni și cu atât mai puțin de la un grup de nomenclaturiști care au avut legături cu dictatura.”

A.P.: D-le Corneliu Coposu, veți lua decizia retragerii din Parlament?

C. C.: Am luat această hotărîre încă de acum o lună și jumătate. Comitetul de conducere a partidului a lăsat la latitudinea Biroului de Conducere și Coordonare să decidă acest moment.

A.P.: Care va fi acesta?

C. C.: Am așteptat să se solidarizeze și celelalte partide la inițiativa noastră.

A.P.: Și s-au solidarizat sau nu?

C. C.: Așteptăm. Noi putem să ne retragem și miline.

A.P.: Dar dacă ceilalți nu se vor solidariza?

C. C.: Ne vom retrage singuri!

ION RAȚIU:

• „...acum domnul Roman umblă cu căciula în mină prin lume.”

A.P.: Vă veți retrage din Parlament?

I.R.: Imediat ce se decide, eu sînt gata.

A.P.: Cine trebuie să ia această decizie?

I.R.: Toată lumea împreună, pentru că, dacă nu ne retragem toată opoziția, devenim un fel de jucărie și nu are sens.

A.P.: În cazul unei lipse de unitate, P.N.T.-c.d. se va retrage singur?

I.R.: Eu mă voi supune indiscutabil deciziei parti-

dului. Dar găsesc că este o greșeală să ne retragem singuri. Voi milita pentru acest lucru. Îmi aduc aminte de exemplul democrațiilor din anii '20: cînd Mussolini a luat puterea, aceștia s-au retras din Parlament și n-au reușit nimic altceva decît să consolideze dictatura lui Mussolini. A fost un gest greșit. Noi dacă vorbim din Parlament avem altă greutate, mai ales

Fotografie de EMANUEL PĂRVU

în fața Occidentului, dect dacă vorbim în stradă. Aici avem 100 000 de oameni să zicem, dar ceea ce spunem nu are aceeași greutate cu ceea ce am spune în Parlament. Cum a fost atunci cînd am cerut demisia guvernului.

A.P.: Presupunînd că se va hotărî retragerea, care vor fi mijloacele de acțiune după aceea?

I.R.: Cred că presiunile de stradă. Este legitim să utilizezi orice mijloc de exprimare, desigur numai mijloace nonviolente.

A.P.: Ai accepta un post de ministru într-un guvern de coaliție?

I.R.: În nici un caz și nici nu cred că sînt alți membri ai partidului nostru care să accepte.

A.P.: Dar un post de prim-ministru? Lumea a scandat mai devreme „Rațiu, prim-ministru”.

I.R.: Lumea poate să exprime o dorință, un punct de vedere. Eu sînt măgălit cînd mi se oferă orice poziție. Am venit în țară să servesc.

A.P.: Îi veți accepta, deci?

I.R.: Depinde cînd și cum, de ce energie voi avea, de conjunctură, pe care o voi judeca la timpul potrivit.

MIHAI ȘORA:

• „Unitate, unitate, unitate!”

A.P.: Alianța Civică va susține o retragere a opoziției din Parlament?

M.Ș.: Fără îndoială, noi chiar am cerut acest lucru, de multă vreme. Există două prilejuri, întâi dezbaterea legii SRI-ului și pe urmă aceea privind integrarea a unei posibile ratificări a tratatului Gorbaciov-Iliescu.

A.P.: Credeți că Alianța Civică se va transforma în partid?

M.Ș.: Alianța Civică va rămîne o formațiune a societății civile cu rolul de a cataliza toate inițiativele democratice și de a usura unitatea lor de acțiune. Este vorba de o formațiune politică a cărei inițiativă aparține unui grup de membri ai Alianței Civice, și care vor propune Congresului un statut ca stare. Nu interesează cît de numeroasă va fi această formațiune politică, dar ea va permite prin intrarea în Convenția pentru Democrație să aducă acestei fracțiuni un număr de voturi ale unei părți din electorat.

A.P.: Sprijiniți această nouă formațiune?

M.Ș.: Eu personal voi rămîne un adept al formațiunii de bază, dar voi sprijini partidul din toată inima, mai ales dacă el va avea un rol unificator.

ANDREEA PORA

Toată lumea rîde, cîntă și protestează

Ideea de a organiza luni, 20 mai, un miting-spectacol pentru a marca un an de la „victoria” în alegeri a Frontului Salvării Naționale, a fost de-a dreptul salutară. Judecînd după numărul enorm de participanți, după disciplina lor și după succesul indiscutabil al spectacolului, se poate spune că Alianța Civică a adunat cu această ocazie un capital politic imens, ce poate fi folosit în mod util și eficient, inclusiv în împrejurări electorale. Pe de altă parte, ideea organizării spectacolului-miting pare inspirată direct din tratatele de psihologie a maselor ale unor Gustave Le Bon, Hannah Arendt și Elias Canetti, întrucît aceasta este limbajul în care trebuie vorbit mulțimilor. Nu trebuie să ne ascundem după degete, dar oricine vrea să cîștige simpatia maselor trebuie să fie, un pic, populist.

Comparînd spectacolul muzical-artistice al Alianței Civice cu mitingurile politice ale partidelor (ale F.S.N.-ului, care, după cum observau oamenii, nu-și mai organizează de mult mitinguri, ori ale partidelor de opoziție), se poate afirma că electoratul nostru este pregătit mai degrabă pentru acest gen de manifestări decît pentru cele pur politice. Și a fost pregătit ori de zile de către Adrian Păunescu, cu al său cînaclu „Flacăra” al tineretului revoluționar. De altfel, dacă ne gîndim bine avem de-a face cu același (tip de)public și, în unele cazuri, cu aceiași interpreți ca la cînaclul bor-

dului de la „Totuși iubirea”. Principiul de manipulare al simțămîntelor de grup care stă la baza acestor manifestări este același. Există o diferență, însă: în cazul cînaclului „Flacăra”, ideea centrală era de a asigura stabilitatea guvernării comuniste, în timp ce în cazul show-ului aniversar era vorba de a contesta guvernarea fesenistă.

Ați privit vreodată cu atenție în ochii unei mulțimi? Și ce ați văzut? Ce altceva decît o cutremurătoare ambiguitate a stărilor emoționale? Într-o stare ca asta, cu o mulțime poți face orice: s-o poți să îngenucheze în memoria victimelor revoluției, iar în clipa următoare s-o faci să strige „Ceaușescu să ne terță, / Că-n decembrie am fost beți”. Un public care juisează în egală măsură la stînga farsă a venirii fantomei lui Ceaușescu (din cîmîntul Ghencea militar) și la imitația de prost-gust după Iliescu nu este lipsit de simț politic, ci doar de simț estetic. Iar autorajii de texte parodice au știut să vină în întîmpinarea „orizontului de aștep-

tare” al mulțimii cu texte de un indolent nivel. De altfel, pentru observatorul care nu s-a identificat emoțional cu mulțimea, impresia dominantă a fost cea de kitsch. Este vorba însă de un kitsch funcțional, cu imediate consecințe „civice” și politice. Milan Kundera scria în „The Unbearable Lightness of Being” că „înfrîngerea oamenilor pe pămînt este posibilă numai prin kitsch”. Bineînțeles că au existat și momente de bun-gust, în comparație cu nivelul general al spectacolului (cum ar fi Nicu Vladimîr sau Valeriu Sterion), dar nu mai dorim să insistăm.

Semnificația spectacolului-miting de luni nu trebuie însă cîntată excesiv pe seama ierarhiei axiologice de tip estetic, ci, în plan politic. Condițiile de după 22 decembrie 1989 au permis să se treacă de la bancul spus pe șoptite și de la aluzia literară sau artistică pînă la caboretul politic (nu este vorba decît de o analogie cu filmul „Cabaret” al lui Bob Fosse), la satiră și farsă. Realizatorii spectacolului au cîntat o altă formulă de tac-

țică politică și au găsit-o. N-a fost însă ușor, pentru că niciodată nu este ușor să inovezi în domeniul, păsirii unor mijloace de expresie adecvate nivelului de cultură și înțelegere al publicului. Cam în aceeași zonă mi-nată, în care conținutul mesajului și expresia lui nu se susțin reciproc — a cîntat și Andrei Șerban, în spectacolul „Noaptea regilor”, cu moi multă abilitate artistică, în schimb. Oamenii nu sînt dispuși să citească la nesfîrșit esuri politice sau să asiste la întâlniri ale Grupului pentru Dialog Social, ci vor să rîdă, să cînte, să danseze, să huiduie și să scandeze lozinci, ei vor să-și exteriorizeze trăiri pe care pînă acum trebuiau să le (înăscunse cu teamă. Oamenii trebuie să scape de teamă, de inhibiții, de cenzură și să învețe că în politică nu există personalități tabu, că poți rîde și protesta împotriva oricărui personaj cocotat în fotoliile puterii. Iar pe acești protagoniști ai luptei pentru putere și pe acoliții lor din aparatul de reprimare și de păstrare a status-quo-ului — a căror vulgaritate nimic nu o întrece — nimeni nu-i judecă în termeni estetici, așa că tocmai de spectacole politice avem nevoie. Cu timpul, va veni și colita. Atunci cînd și colitatea celor din legislativ, executiv, juridic și represiv (cele patru puteri în stat) va fi alta.

OBSERVATOR

Astfel spus, ce a lipsit, ce a fost dezmințit și ce a rămas din opera lui Marx. Zbătându-se din răspuneri să depășească orice utopie, Marx n-a reușit decât să facă o critică a capitalismului și o apologie morală a unei societăți viitoare, despre care a refuzat să vorbească. Ironiza pe utopiști că s-au ocupat pînă și de felul în care vor fi îmbrăcați oamenii societății viitoare; în salopete încheiate la spate pentru a asigura întrajutoarea... Inșă frica de utopie l-a împiedicat să înțeleagă afl durabilitatea factorului național, cit și conflictele singeroase prin care va trece sperata dispariție a puterii politice și a statului.

Obsedat de valoarea muncii, prin care oamenii pot să producă mai mult decit consumă, Marx n-a mai priceput valoarea vorbirii, care îngăduie oamenilor să creeze mai multă informație decit primesc și nici că limba, încă multă vreme națională, realizează o unitate națională mai puternică decit unitatea internațională de clasă. Nici o clipă n-a bănuț izbucnirea naționalismelor laice și religioase, care au dus, în veacul nostru, la un șir încă nesfîrșit de masacre. Nu o revoluție mondială, ci dezvoltarea democrațiilor naționale poate să depășească urile tribale.

Istoria a dezmințit atit prevestirea prăbușirii inevitabile a capitalismului, cit și rolul revoluționar al proletariatului: prin succesivele revoluții tehnico-stiințifice, societățile capitaliste au devenit meru mai bogate pentru toți cetățenii lor, iar proletariatul, prin diferențiere și crescîndă calificare profesională, este din ce în ce mai puțin o clasă unitară. Nu „proletarizarea”, ci „masificarea”, prin cultura de masă a noilor mijloace de informare, primejdulește, astăzi, dezvoltarea democrațiilor. Primejdia poate fi contracarată prin educație cetățenească, orientare profesională și reducerea statului la administrareatruburilor publice, independent față de orice ideologie, laică ori religioasă.

În ciuda strădaniei lui de a scăpa de propria-i evreitate, prin ocărîrea burgheziei evreiești și lauda internaționalismului proletar, Marx a rămas tributari mesianismului iudaic: păcatul originar, Mesia, țara făgăduinței și sfințitul timpurilor au devenit, prin talcizare, exploatarea omului de către om, misiunea salvatoare a proletariatului, societatea fără clase și încheierea preistoriei. Inșă niciodată n-a considerat societatea scop și individualitatea mijloc, ca în catastrofa experiență a „construirii socialismului” de către statele

HENRI WALD

MARX, AZI

„Monismul dialectic al lui Marx este cu totul altceva decit acela al materialistilor francezi din veacurile XVII și XVIII”

JEAN-YVES CALVEZ,
marxolog lezult francez

...utare din estul Europei; el visa la o societate astfel organizată încit să permită fiecăruia să-și dezvolte individualitatea creatoare.

Că valoarea supremă a dezvoltării sociale este individualitatea, în originalitatea ei creatoare, apare în repetate rânduri în opera lui Marx. În cadrul societății comuniste – scrie el –, singura în care dezvoltarea liberă și originală a indivizilor nu este o vorbă goală, ea este condiționată tocmai de legătura dintre indivizi, legătura izvorită în parte din premisele economice, în parte din solidaritatea necesară pentru o liberă dezvoltare a tuturor... (Ideologia germană). În concepția lui, egalitatea nu înseamnă nivelare, ci dreptul fiecăruia de a fi el însuși, altfel decit ceilalți, în stare să contribuie cu diferența lui la dezvoltarea tuturor. Pledînd pentru proprietatea individuală în opoziție cu cea capitalistă, împotriva egalitarismului nivelator al comunismului primitiv, Marx precizează că „această desființare a proprietății private nu înseamnă o adevărată apropiere, ci tocmai negarea abstractă a întregii lumi a culturii și civilizației, întoarcerea la simplitatea nefirească a omului sărac și fără trebuințe, care nu a trecut încă dincolo de proprietatea privată, ba nici nu a ajuns încă pînă la ea”.

Cea mai contestată este însă contribuția lui Marx la istoria filozofiei. Inșăși sintagma „materialism dialectic” este considerată de mulți la fel de absurdă ca expresiile „spirit material” sau „materie spirituală”. Li se pare de la sine înțeles că dialectica poate fi spirituală, dar nu poate fi materială, deoarece contradicția este posibilă doar în vorbire și gîndire. Scăpîndu-le din vedere distincția fundamentală dintre două „predicate contradictorii” și două „copule contradictorii”, ei nu mai sînt în

stare să deosebească judecata dialectică: „Jumea este finită și infinită”, de judecata absurdă: „Jumea este și nu este finită și infinită”. O judecată dialectică nu se referă la forțele opuse în tensiune, ci la inșăși tensiunea lor.

De asemenea, copula ascultă de legea non-contradicției, logica dialectică nu anulează logica fundamentală, ci doar o depășește.

Marx nu a „unit” dialectica cu materialismul; în concepția lui inșăși materialismul devine dialectic și inșăși dialectica devine materialistă. El înțelege lumea în auto-dinamica ei, determinată de tensiunea inevitabilă a forțelor opuse: de la unitatea contradictorie dintre hazard și necesitate și pînă la aceea dintre simțire și gîndire.

În vreme ce dialectica materialismului luminează tensiunea forțelor opuse, materialismul dialectic scoate la iveală primordialitatea uneia față de cealaltă, care este secundă, sau recesivă, cum spunea Mircea Florian. De pildă, hazardul este primordial, iar necesitatea e secundă: o întîmplare – întîlnirea de o minimă probabilitate dintre două sau mai multe lanțuri cauzale – a inaugurat și evoluția materiei vii și istoria culturii umane. Tot așa, schimbarea fenomenului duce la schimbarea esenței, transformarea proprietăților individuale determină apariția unui nou gen etc. Dar niciodată fenomenul nu devine esență și nici individualul nu ajunge general.

De aceea, originea „materială” a spiritului nu

compromite superioritatea spiritului asupra materiei.

Rodnicia cognitivă a dialecticii materialiste mi-a apărut în momentul în care m-a ajutat să-mi dau seama că veriga decisivă prin care materia poate să genereze spirit este vorbirea, ea inșăși materială și spirituală – sunet și înțeles – ca orice creație omenească. Este inșă clar că nici materia nu se transformă în spirit și nici invers. Gîndirea nu este un produs hemijocit al creierului, ci al vorbirii pe care creierul uman o face posibilă. Prin energia ei metaforică și metonimică, vorbirea, principalul mijloc de comunicare, devine capabilă să făurească idei care îngăduie omului să cunoască lumea și să se cunoască pe el însuși. O filozofie nu poate fi nici impusă și nici interzisă. Filozofia este domeniul suprem al libertății. Oricum, gulagurile n-au compromis marxismul mai mult decit au compromis creștinismul fărădelegile cruciaților!... Avea dreptate Noica atunci cînd scria: „Fie-vă milă de un gînditor atît de mare, ce, în părțile lumii unde e prea des și prost invocată, a ajuns de risul copiilor (Rugați-vă pentru fratele Alexandru, 1990, p.113).

Îmbălsămat în mausoleurile stalinismului nu este inșăși Marx, ci epigoni care l-au redus ca să încapă în strîmța lor mediocritate. „Marx este mort în Lenin, în Stalin, în toate patosurile întreprinse pentru a-l confisca în univoc, în intolerant, în fanatic și care au obliterat cu orbirea și partizanatul lor, ezitarea textului lui Marx, cercetarea incoactivă a unei teorii critice” (Jean-Marie Benoist, Marx est mort, Paris, 1970, p.250), dar „împotriva lor, cîrmă dreptul de a-ți fi pe Marx ca pe Parmenide, pe Platon, pe Descartes, pe Leibniz, pe Kant, pe Hegel...” (ibid., p. 251).

• CARICATURA DIN „SPECTATOR”

• AUDIETUR ET ALTERA PARS • AUDIETUR ET ALTERA PARS • AUDIETUR

DAN PAVEL

HEGEL, AZI

„Orice teorie, care vrea să devină ideologia unei mișcări politice sau doctrina oficială a unui stat, trebuie să se preteze simplificării pentru cei simpli și subtilității pentru cei subtili. Fără îndoială, gîndirea lui Marx prezintă în cel mai înalt grad aceste virtuți. Fiecare poate găsi în ea ceea ce vrea.”

RAYMOND ARON

Publicarea articolului „Marx, azi” se face în spiritul ideilor dialogului social. Personal îl găsesc ambiguu, neargumentat și clipeizat. Pentru a nu se crede însă că la revista „22” se practică cenzura, publicăm articolul domnului Wald, așa cum ne-a fost încredințat, rezervîndu-ne dreptul de a exprima și un alt punct de vedere.

După ce comunismul a fost discreditat de istorie, iar o parte din omenire a fost distrusă în numele său, a-i culpabiliza pe Marx și a-l arunca la cosul de gunoi al storiilor filozofice este condamnat. Acest om n-a fost înovat decit de seducția pe care a exercitat-o asupra „Intelligenției” dornice de putere din toate țările. Dar este prematură încercarea de revalorificare sau recuperare a lui Marx cînd certificatul de deces al comunismului nu poate fi încă semnat. Este o încercare inoportună, mai ales într-un spațiu traumatizat încă, dacă nu de tezele marxismului, măcar de retorica sa. Și de nocivele mentalități indestructibile pe care le-a creat. De parcă moartea comunismului n-ar fi decit clinică. Și ne-am aștepta să renaască oricînd. La fel ca și fratele său gemă, fascismul din „Ciurma” lui Camus. Domnul Wald păcătuiește de două ori: o dată prin graba de a să pronunța într-o problemă asupra căreia ar trebui să mai reflectăm cu toții, pentru că a fost destinul nostru să trăim într-o lume schimbată de un gînditor diferit de toți ceilalți, care nu și propusese decit să interpreteze această lume; a doua oară, pentru că o încercare reușită azi de a-l reabilita pe Marx ar fi cerut un eton teoretic superior chiar doctrinei marxiste.

Din textul waldian am înțeles destul de bine ce a lipsit din opera lui Marx. Dar lista lipsurilor ar putea fi comple-

tală la nesfîrșit, de fiecare dată cînd schimbăm punctul de vedere asupra unei ideologii sau doctrine economice. Inșă o teorie poate fi judecată numai în funcție de

cea ce ea este și de ceea ce și-a propus să facă, nu în funcție de ceea ce-i lipsește.

La fel, dacă e să luăm în considerare ceea ce a fost dezmințit în opera lui Marx și facem un inventar al criticilor aduse acestei opere, s-ar putea afirma că totul a fost dezmințit. Ar fi, fără îndoială, o exagerare, ba chiar o nedreptate, pe care nu le-am putea evita decit dacă am lua în considerare părțile valide r opere sale. Au rămas contribuții notabile la teoria economică, la studiul ideologiei, al alienării, ba chiar sugestii interesante pentru o sociologie economică. În nici un caz nu se poate vorbi de o contribuție la istoria filozofiei comparabilă cu a unor Platon, Kant sau Hegel: Transformarea marxismului într-un sistem filozofic (fie ei și dialectic) a constituit mitul ideologic ce a legitimat totalitarismul, gîndirea dogmatică. Deși avea talent filozofic, Marx n-a mai apucat să și-l exercite, pentru că s-a dedicat muncii de tip științific, respectiv teoriei economice, iar faptul că a fost pus în marile liste de filosofi a fost o nedreptate premeditată de un aparat propagandistic și acceptată prea ușor de intelectuali revoluționari din lumea întreagă. În pofida a ceea ce am învățat în școală și, poate că, în fragedă tinerețe, am și crezut, Marx a fost un cititor superficial al lui Hegel, pe care l-a valorificat în mod inegal, contestîndu-l ideologic, nu filozofic. Să nu uităm totuși că Marx a intrat în istoria filozofiei introdus de către exegeți de talia unor Lenin și Stalin (creatorul sintagmei mai mult sau mai puțin „absurde” de „materialism dialectic”). Comparînd marxismul cu teologia creștină, din punctele de vedere ale elaborării teoretice și ale influenței morale și sociale, s-ar putea afirma că această doctrină n-a depășit niciodată faza apologetică pentru a deveni o patristică. Cu atît mai puțin o scolastică.

În anii săi de pușcărie, Constantin Noica a avut voie la un moment dat să citească. Inșă n-a avut voie să-i citească pe „clasicii marxismului”. Cînd, pe neașteptate, a fost eliberat, tocmai ajunsese, dacă nu mă înșeală memoria, la volumul 27 din „Opere”. Odată eliberat, n-a mai simțit niciodată nevoia să-i recitească pe Marx. În schimb, simțea meru nevoia să-i recitească pe Hegel. Și să scrie despre el. Nu știu la cine se referă domnul Wald atunci cînd afirmă că „ei nu mai sînt în stare să deosebească” (judecata dialectică de judecata absurdă), dar cred că știu ce le-ar fi plăcut cititorilor să citească în locul unui text despre obsedantul Marx. Un text despre filosoful Hegel.

EVGHENIA IVANOVA (Bulgaria)

INTELECTUALII CA OPOZIȚIE

Cu mult timp în urmă („timp al totalitarismului” — noțiune altă de folosită în vremea din urmă, încît a început să se demonetizeze) am participat la o conferință teoretică de analiză a termenului de „intelectual” (inteligent), în focal discuțiilor — dacă „inteligent” și „intelectual” etotuna, dacă „inteligentia” și „intelectualia” reprezintă aceeași dihotomie ca Vest și Est, dacă „inteligentia” este o noțiune fixată istoric și geografic și dacă ea este, sau este doar destinul popoarelor estice — a apărut o definiție puțin glumeață: „Definiția intelectualilor oscilează între două mari întrebări — „Cine-i de vină?” și „Ce-i de făcut?”. Altfel, vremea cit răspunde primei întrebări, „inteligentia” este intelectualitate în adevăratul sens al cuvîntului. Cînd începe să răspundă celei de-a doua întrebări — ea se transformă în altceva.”

Multă vreme mi-a plăcut această definiție și am citat-o adesea, am recurs la ea de cîte ori cineva din mediul intelectual începea să manifeste un activism politic suspect; în perioada totalitară, activismul politic însemna activitate în serviciul partidului, al puterii.

Treptat însă, statutul de postulat al acestei noțiuni a început să se dilueze. A început perioada „perestroicii” sovietice, perioadă în care tocmai intelectualii au stat în fruntea procesului de destrămarea sau construcție (sau își închipuiau măcar că începeau o construcție). Acest proces — prin intermediul „glasnostului” și „perestroikăi” devenise de mare tiraj prin ziare, reviste și televiziune — a trecut ca o mîlîmă și la noi. Dintr-o dată, toți am devenit nusoșii, toți am dorit brusc să reinvie ideea includerii noastre ca republică unională a U.R.S.S. „Perestroikă” anunțată de Jivkov n-a plăcut însă nimănui și nimeni n-a crezut în ea. Și atunci a venit „timpul gloriios al intelectualilor” — timp în care inteligentia s-a văzut chemată să răspundă la toate întrebările, inclusiv la „Ce-i de făcut?”.

La cealaltă întrebare — pur intelectuală — „Cine-i de vină?” se răspunsese deja — fiecare în mod diferit, fiecare conform concepției sale despre construcția socială. Tocmai aceste răspunsuri diferite au determinat, mai târziu, apariția diferitelor grupuri de opoziționiști, iar mai târziu, după 10 noiembrie, au polarizat în mod firesc viața politică. Conform unei astfel de grupări (opoziția comunistă internă), de vină a fost Jivkov și „anturajul său”, de vină a fost totalitarismul, dar înțeles ca o perversiune, nu ca o trăsătură imanentă a sistemului comunist. Această grupare reprezenta o parte a Clubului pentru glasnost și reconstrucție și parte din „Ecoglasnost” — adică tocmai mișcările intelectuale și, din întâmplare, o parte din capitală. Conform celeilalte grupări (opoziția social-comunistă) de vină era sistemul însuși. Din ea făceau parte și ceilalți membri ai Clubului, ai Ecoglasnostului și mișcările provinciale — în principal Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului (prima formațiune disidentă din Bulgaria) și ramificațiile apărute din ea — „Podkrepa”, „Comitetul pentru libertăți religioase”, „Comitetul 273”.

Mai exista o grupare — mică, din păcate — care considera că toți sîntem vinovați — evident, diferențiat. Sîntem vinovați pentru faptul că am permis sistemului să existe. Sîntem vinovați din cauza tăcerii noastre. Această grupare este mică și acum, cînd problema vine se deplasează tot mai mult din sfera morală în cea politico-speculativă.

Perioada anilor 1988-1989, cînd a apărut opoziția bulgară, a fost o perioadă fără personalități cu calități politice clar conturate. Nu existau politicieni „curați”. Nicănu aveam cum să existe. Pe parcursul a patru decenii, Bulgaria a fost lipsită de o viață politică. Ceea ce se prezenta ca viață politică era, de fapt, o ideologie prost mascată. Un erzaț. Grupările mai sus amintite — unele care nu acceptaseră niciodată ideologia, altele, deziluzionate de aplicarea ei în practică — au constituit corpul politicienilor — erzaț. I-a unit totalitarismul, care-l subjugase pe toți, și incapacitatea de a mai tăcea. Incapacitatea de a mai fi vinovați.

S-a obținut — la prima vedere — un paradox: tocmai intelectualii de profesie au ajuns în fruntea vieții politice. Tocmai intelectualii — și nu politicienii — au încercat să răspundă la întrebarea „Ce-i de făcut?”. La o analiză mai profundă se poate înțelege că nu este un paradox. Dată fiind insuficiența — mai exact lipsa — politicienilor „curați”, tocmai intelectualii au fost chemați să răspundă la această întrebare... neintelectuală. Și ei au răspuns — fiecare după capacitatea și înțelegerea sale — cel mai

adesea fără experiență, cel mai adesea emoțional, uneori ridicol. Au existat și lucruri hazlii: șoapte romantice prin parcuri sau sub acoperirea zgomotului dușului în funcțiune, adrese înghițite (la propriu), mici incendii în instalațiile sanitare. De la distanță (încă mică), aceste „distracții conspirative” capătă un caracter din ce în ce mai de operetă. Încep să semene tot mai mult jocul „de-a hoții și vardistii”.

Îmi vine greu să mă îndulșesc pentru această perioadă, să regret „puritatea ei ilegală”. Dimpotrivă — mă simt puțin rușinat cînd îmi amintesc că oamenii în toată firea, intelectualii vîrstnici, au fost puși în situația de a juca o mică piesă polițistă de prost gust. Mai precis, s-au pus singuri în această situație, influențați de experiența fostei mișcări ilegale antifasciste a celor mai vîrstnici, influențați de literatura de aventuri citită de cei mai tineri. Îmi amintesc cum — pentru prima dată în viața mea — învățam Constituția și Codul penal, ca să aflăm care sînt drepturile cetățeanului, de a căror existență nici nu ne dăduse pînă atunci prin cap. Îmi amintesc cum citeam „samizdatul” polonez — Micul ghid al conspiratorului — ca să învățăm cum să ne comportăm la mișie.

CODUL PENAL

Art. 273 (care a fost abrogat după 10 noiembrie)

Acela care, în mod conștient, difuzează afirmații neîntemeiate și care sînt de natură să creeze neîncredere față de putere și de acțiunea ei sau să provoace tulburări în societate, se pedepsește cu privarea de libertate sau cu munca educativă, tribunalul avînd dreptul să decidă și stabilirea domiciliului obligatoriu.”

De fapt, conspirație nu exista. Mișiea știa perfect ce facem — nu pentru că printre noi ar fi existat provocatori (cum se susține și astăzi) ci pentru simplul motiv că nu aveam ce ascunde. Mișiea știa la fel de bine că acțiunile noastre nu sînt ilegale, dar din cînd în cînd ne aresta — mai mult ca să ne sperie, decît ca să afle ceva. Noi n-am fost ilegali. Scopul nostru era să ne facem cunoscute hotărîrile, declarațiile, cererile — nu să le ascundem. În șoaptele acelea prin parcuri și baze exista mai mult un fel de inerție, de teatru, decît sens.

Din „MICUL GHID AL CONSPIRATORULUI”

Idealul conspirației depline este larg cunoscut: te închizi între patru pereți și nu faci nimic, ca să nu te descopere. Conspirația nu constă în ascunderea în pivniță și trimiterea de semnale în cele patru părți ale lumii. Conspiratorul căutat de poliție nu este „omul urmărit unde merge”, ci acela despre care serviciile secrete nu știu unde locuiește și din ce trăiește. Prin esența ei, conspirația este o activitate deschisă, pe care poliția nu o observă.”

Mi se va reproșa că de-eroizez această perioadă — romantică pentru unii, perioadă de unitate îndulșitoare față de pericolul comun. Mi se va reproșa că subapreciez rolul intelectualilor ca opoziție, rolul Clubului pentru glasnost și perestroikă, al cărui membru activ am fost și eu. Mi se va reproșa că trec cu ușurință peste prestigiul moral idealic și politic pe care Clubul — ca opoziție legală — și-l a cucerit înainte de 10 noiembrie.

Reproșurile ar fi nejustificate. Îmi dau seama perfect de rolul Clubului din pasivă noastră viață de opoziție înainte de 10 noiembrie — acesta a fost rolul de pirghie prestigioasă de opoziție în răsturnarea carului de către micile buturugi. Pirghie de necesitate existentă căreia depindea prestigiul său însuși — fără nevoia unor activități concrete chiar. Simplul fapt că exista o opoziție intelectuală organizată părea parcă suficient. Întrucît trăim timpul prestigiului care pălește tot mai mult.

Tărim timpul în care se spală nu numai banii ci și biografiile. Timp al unei tot mai insuficiente disidențe. Timp incubator de eroi noi, de luptători activi noi care se nasc, nu pentru a juca o piesă nouă, ci doar pentru a înlocui cîteva personaje învechite și pentru a arunca bu-tafora uzată. Dar — jucată chiar și pe o scenă goală — piesa poate rămînea aceeași.

Nu amărăciunea din cauza „tirajului” crescut al acestui spectacol mă determină să „de-eroizez” trecutul Clubului. Lucrurile sînt mult mai simple. Nu se poate „de-eroiza” ceva care niciodată nu a fost eroic. Nu se poate „de-eroiza” un om care nu a avut niciodată conștiința eroicului. Noi nu am fost nici politicieni, nici eroi. Am fost intelectualii a căror rezistență împotriva regimului însemna că nu mai putem să tăcem. Însemna rușine.

Nu știu cînd și în ce măsură le-a fost frică celorlalți. Nu cred că a existat cineva căruia să nu-i fi fost frică deloc. Existau momente în care — cel puțin eu — am fost traumatizată de frică. Tocmai acestea sînt momentele în care omul alege între frică și rușine. Aceasta definește exact intelectualul ca opoziție — frica de rușine.

Din „MICUL GHID AL CONSPIRATORULUI”

În timpul cercetărilor, ideologia ta, morala ta pot fi folosite ca argument pentru a te deruta. Vor fi folosite atunci cînd se va dovedi că simplele tale instincte egoiste nu au funcționat: frica de închisoare și dorința ta de a ieși cit mai repede de acolo. Dacă nu începi să recunoști, cu scopul de a te apăra, poate vei dori să-ți aperi pe alții, să aperi cauza, să dovedești unitatea intențiilor, și metodelor ale de luptă. Orice mijloc este valabil. Scopul este să începi să vorbești.”

Cu cît mă gîndesc mai mult la cele două întrebări care definesc intelectualitatea — „Cine-i de vină?” și „Ce-i de făcut?” — cu atît mai mult mă conving că răspunsul la „Ce trebuie făcut?” a fost doar imaginație. Tocmai această imaginație a creat, poate, senzația de conspirativitate de operetă, de activitate febrilă, de eroism întârziat. Dacă descifrăm această imaginație, poate că lucrurile vor părea mai simple, mai logice și mai firești. Dacă înțelegem că am fost numai imagineri conspiratori de operetă, activiști febrili, eroi întârziți, dacă înțelegem că de fapt am rămas intelectuali, rușinați de tăcerea lor, dacă înțelegem că nu am răspuns întrebării „Ce-i de făcut?”, poate că vom reuși să ne explicăm cîte ceva despre noi înșine.

Unii dintre noi au început să răspundă acum la întrebarea „Ce-i de făcut?” — fiecare — în funcție de răspunsul său la întrebarea „Cine-i de vină?”. Oarecum firesc, tot intelectualii, foștii activiști ai Clubului, s-au postat în fruntea principalelor forțe politice și a statului. Și acum, ca și atunci, nu aveau de unde lua politicieni „curați”. Intelectualii — și acum, ca și atunci — trebuiau să joace și acest rol. Dar — acum, spre deosebire de atunci — intrarea în rol nu este imaginație. Acum — spre deosebire de atunci — intrarea în rol nu este impusă de condițiile acțiunii temporare. Acum, spre deosebire de atunci, rolul și Eul se identifică.

Mi se pare că rolul intelectualilor grupăți ca pirghie de opoziție este încheiat. Trăim parcă într-o vreme mai normală, suficient de normală, încît să nu mai necesite „colectivism” obligatoriu la acei oameni cărora, exact prin natura lor, „colectivismul” le este profund străin — intelectualii. Termenul „intelectual” folosit (aproape întîmpiator) în acest articol pentru prima dată mă duce cu gîndul la una dintre caracteristicile care delimitează „intelectual” de „inteligent”. Nu „intelectual” — „inteligent”, ci „intelectual” — „inteligentia”. Noțiunea de „inteligentia”, afară de specificul tipic estic al modelului său, este o noțiune pentru colectivitate; grup de oameni uniți și prin alte însușiri (nu numai cele de tip). Particularitățile pot fi multiple, unele pot fi, de exemplu: status social scăzut, proastă stare financiară, împotrivire la dezumanizarea societății, luptă împotriva puterii totalitare... Noțiunea de „intelectual” — folosită chiar și la plural — nu înseamnă niciodată grup. Specificul poate fi pur lingvistic — spunem „un grup de intelectuali” și „inteligentia”. Cel puțin eu nu-mi pot aminti să fi întâlnit undeva expresia „un grup de inteligenti”.

„Timpul gloriios al inteligentiei” se duce. Intelectualii, ca grupare, chemată să rezolve și problemele politice, nu sînt (sau măcar ar trebui să vină, timpul politicienilor „curați” și poate că și al oamenilor de afaceri „curați”) (aceasta în democrațiile normale este obligatoriu). Nu știu dacă acest timp va fi gloriios. Urmează să-l trăim, oricît ne-ar costa aceasta. Este posibil, bineînțeles, ca în acest alt timp, politicianul să se identifice cu businessman-ul cum s-a identificat în timpul trecute politicianul cu intelectualul. Dar dacă în timpul trecut identificarea a fost o necesitate, în prezent ea va reprezenta un pericol. Aș vrea să cred că „puritatea” politicienilor și businessmen-ilor nu va dobîndi dimensiuni „pur” balcanice, nu va evolua spre modelul estic bine cunoscut de școala și desăvîrșit de comunism — monopolizarea de către stat a întregii vieți. Cel mai mult îmi doresc însă să apuc și timpul intelectualului. Chiar dacă nu e gloriios.

Traducere de: STELA MĂNCEVA

* Sub acest titlu n-a apărut un articol al lui Jello Jeleu în „Narodna Kultura” din 1988, articol care a pus în mișcare medile intelectuale. În articol se făcea o ascunsă para-jelă între „perestroika” sovietică și realitatea de la noi.